

Voortgang uitvoering lokale sportakkoorden: een goede basis voor vervolg

Achtste voortgangsrapportage Monitor Nationaal Sportakkoord, november 2022

Ad Hoogendam

Nathan Geurink

Rutger de Kwaasteniet

Hugo van der Poel

Met medewerking van Ine Pulles en Emma Venneker

Voortgang uitvoering lokale sportakkoorden: een goede basis voor vervolg

Achtste voortgangsrapportage Monitor Nationaal Sportakkoord, november 2022

Met steun van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

Ad Hoogendam
Nathan Geurink
Rutger de Kwaasteniet
Hugo van der Poel

Met medewerking van Ine Pulles en Emma Venneker

© Mulier Instituut
Utrecht, november 2022

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T [@mulierinstituut](https://www.mulierinstituut.nl)

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Inleiding	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Onderzoekskader	8
1.3 Leeswijzer	12
2. Voortgang uitvoering lokale sportakkoorden	13
2.1 Algemene voortgang	13
2.2 Lokale context	14
2.3 Dynamiek van het samenwerkingsverband	17
3. Opbrengsten lokale sportakkoorden	20
3.1 Opbrengsten en borging	20
3.2 Invloed op het gemeentelijk sportbeleid	22
3.3 Samenwerking en netwerkvorming	23
3.4 Opbrengsten per thema	24
4. Succesfactoren en knelpunten	31
4.1 Bevorderende factoren	31
4.2 Knelpunten	35
5. Slotbeschouwing en vooruitblik	37
5.1 De basis is gelegd, het oogsten is begonnen	37
5.2 Aandachtspunten voor het vervolg	37
Bronnen	40
Bijlage 1. 2+1+2: een samenwerkingsmodel om de beweegarmoede onder kinderen tegen te gaan	41

Samenvatting

In 2021 hebben wij een onderzoek uitgevoerd met als doel zicht te krijgen op de voortgang en opbrengsten van de lokale sportakkoorden, welke processen daarbij een rol spelen en welke factoren hierop van invloed zijn. Voor dit onderzoek hebben we een vragenlijst verspreid onder de kernteams die uitvoering geven aan de lokale sportakkoorden, en zijn een zestal lokale casestudies uitgevoerd. Aan de hand van de uitkomsten hebben we toen een analyse gemaakt van de contextfactoren die van invloed zijn op de uitvoering van de lokale akkoorden en de samenwerking die daarbij nodig is. Onlangs hebben we het vragenlijstonderzoek herhaald, aangevuld met een aantal specifieke vragen over de opbrengsten per thema. De uitkomsten hiervan geven een beeld van de laatste ontwikkelingen en opbrengsten. Met vertegenwoordigers van vier van de casegemeenten is teruggeblikt op wat het sportakkoord de afgelopen jaren heeft opgeleverd, wat daarbij van belang is gebleken en is vooruitgekeken naar wat er nodig is om de opbrengsten te behouden en verder uit te bouwen in het vervolg op het sportakkoord.

Algemene voortgang

In vrijwel alle deelnemende gemeenten is een kern- of stuurgroep gevormd die de regie voert over de uitvoering van het lokaal Sportakkoord. De samenstelling hiervan is bij 40 procent van de kernteams gewijzigd, meestal door een wisseling van personen. De meeste kernteams worden ondersteund door een projectleider, coördinator of adviseur, vaak in dienst van de gemeente of de lokale uitvoeringsorganisatie, zoals een sportbedrijf. De taken van de meeste kernteams zijn niet gewijzigd ten opzicht van vorig jaar. Sommige hebben wel meer de verbinding gezocht met het lokaal preventieakkoord. Inmiddels zijn in een op de vijf gemeenten het sportakkoord en preventieakkoord samengevoegd in één (vitaliteits)akkoord. De meeste kernteams gaan over de verdeling van het uitvoeringsbudget. Organisaties, zoals sport- en beweegaanbieders, kunnen aanvragen voor een bijdrage bij het kernteam indienen. Bij het beoordelen van deze aanvragen zijn kernteams nog meer gaan letten op de mate waarin het initiatief aansluit bij de ambities van het lokaal Sportakkoord.

Lokale contextfactoren

Over de rol van de gemeente en het gemeentelijk sportbeleid zijn de kernteam wat minder positief dan vorig jaar. Met name de verbinding tussen het gemeentelijk sportbeleid en andere beleidsterreinen en de bereidheid van de gemeente om verantwoordelijkheid te delen met andere partijen zijn minder goed beoordeeld. Kernteams zijn nog wel overwegend positief over de steun en betrokkenheid van gemeenten.

Een belangrijk knelpunt zijn nog steeds de uren die buurtsportcoaches en verenigingsondersteuners beschikbaar hebben voor (ondersteuning van) de uitvoering van het lokale sportakkoord. Slechts 26 procent van de respondenten beoordeelt de beschikbare inzet van buurtsportcoaches als (ruim) voldoende (vorig jaar 31%). Voor inzet op verenigingsondersteuning is dat 28 procent (34% in 2021). Ook de uren die de projectleider of coördinator ter beschikking heeft zijn volgens de kernteams ontoereikend, al wordt dit iets beter beoordeeld dan een jaar geleden.

Er lijkt sprake te zijn van minder contact en uitwisseling tussen sportorganisaties dan vorig jaar en ook de samenwerking tussen sportorganisaties en partijen buiten de sport wordt minder hoog ingeschat.

Dynamiek van het samenwerkingsverband

Bijna negen op de tien gemeenten zijn volgens respondenten (zeer) goed betrokken bij het lokale sportakkoord, gevolgd door welzijnsorganisaties (48%) en sportverenigingen (42%). Dat is voor alle drie iets hoger dan een jaar geleden. De cultuursector en het bedrijfsleven zijn net als vorig jaar het minst betrokken.

De samenwerking, maken van afspraken en maken van keuzes over verdeling van budget lopen volgens de kernteams redelijk tot goed, al laten deze punten wel een lichte afname zien. Over de uitvoering van maatregelen en acties is men juist meer tevreden. Het grootste zorgpunt is nog altijd hoe andere partijen (buiten het kernteam) betrokken te houden.

Opbrengsten

Respondenten geven aan dat de meeste opbrengst van het lokale sportakkoord zit in betere samenwerking tussen sport- en beweegaanbieders (64%) en tussen organisaties van binnen en buiten de sport (48%) en in de mogelijkheid nieuwe thema's op te pakken in aanvulling op het gemeentelijk sportbeleid (64%). De ontwikkeling van een vorm van verenigingsondersteuning (gedaald van 33% in 2021 naar 24%) en het losmaken van nieuwe financieringsbronnen voor sport en bewegen (van 29% naar 19%) tonen een negatieve ontwikkeling. De 'toename van het sport- en beweeggedrag' is daarentegen gestegen van 28 procent in 2021 naar 46 procent in 2022. Van de meeste gerapporteerde opbrengsten wordt aangegeven dat ze redelijk tot heel goed geborgd zijn.

Volgens de respondenten heeft het lokale sportakkoord eraan bijgedragen dat bepaalde thema's nu meer aandacht in het gemeentelijk sportbeleid krijgen. Dat geldt met name voor sport en bewegen in de openbare ruimte, sportstimulering, gezondheid/preventie en inclusief sporten en bewegen. Ook verenigingsondersteuning (43%) en positieve sportcultuur (38%) staan hoger op de agenda van gemeenten. De thema's verduurzaming, multifunctioneel gebruik van sportaccommodaties, topsport en sportevenementen zijn (zeer) weinig tot het gemeentelijk sportbeleid doorgedrongen. Het sportakkoord heeft een impuls gegeven aan het gemeentelijk sportbeleid, met name bij gemeenten waar dit nog minder goed ontwikkeld was. Bij andere gemeenten heeft het Sportakkoord extra ruimte geboden voor nieuwe initiatieven vanuit de lokale samenleving. Ook hebben gemeenten zich opnieuw moeten verhouden tot de maatschappelijke partijen, waar onder de sport- en beweegaanbieders, die nu meer als gelijkwaardige partners van de gemeente worden gezien.

Opbrengsten per thema

Op alle thema's, behalve Topsport en Duurzame infrastructuur, geven aanzienlijk meer kernteams dan vorig jaar aan dat er redelijk wat of veel voortgang is. De grootste toename is bij Vitale sport- en beweegaanbieders: volgens 43 procent is er redelijk wat of veel voortgang op het thema is, 14 procentpunt meer dan in 2021. Bij Inclusief is dat 12 procentpunt meer: van 37 naar 49 procent. Positief (van 23% naar 33%) en Jong vaardig (van 52% naar 62%) zijn allebei 10 procentpunt gestegen. Dit laatste thema is daarmee, net als vorig jaar, de nummer één in gerapporteerde voortgang, gevolgd door Inclusief met 49 procent en Vitaal met 43 procent.

We kunnen concluderen dat de meeste thema's lokaal zijn opgepakt en dat het zinvol is om deze voort te zetten. Bij de meeste thema's is er sprake van aantoonbaar meer aandacht voor het onderwerp bij verschillende betrokken partijen en is er ook meer samenwerking ontstaan. De meeste resultaten worden gerapporteerd bij Jong vaardig in bewegen.

Uitzonderingen zijn Duurzame sportinfrastructuur en Topsport die inspireert. De meeste kernteams houden zich hier niet mee bezig. Er zijn op deze thema dan ook nauwelijks concrete resultaten geboekt. Dat roept de vraag op of het zinvol is deze thema's in deze vorm mee te nemen in het volgende sportakkoord, althans waar het de lokale implementatie betreft.

Succesfactoren

De belangrijkste factoren die hebben bijgedragen aan de opbrengsten zijn:

- Het Nationaal Sportakkoord als raamwerk: met uitzondering van Duurzame sportinfrastructuur en Topsport die inspireert hebben de thema's als voorbeeld en inspiratie gediend voor de lokale akkoorden.
- De aanstelling van een sportformateur heeft de partijen bijeen en het proces op gang gebracht.
- De beschikbaarheid van een uitvoeringsbudget is een belangrijke motor geweest voor partijen om samen te gaan werken en bood allerlei extra mogelijkheden om initiatieven vanuit de lokale partners te ondersteunen.
- Het aanstellen van een kernteam of stuurgroep is een cruciale stap geweest in de uitvoering van de lokale akkoorden. Een goede ondersteuning van hun werk is van groot belang. De kernteams en de partijen die daarin zijn vertegenwoordigd hebben zich kunnen ontwikkelen tot gelijkwaardige partners van de gemeente.
- Een lokale kartrekker als aanjager en coördinator van de uitvoering is onontbeerlijk gebleken.
- De uitvoering kan niet zonder de inzet van professionals, zoals buurtsportcoaches en verenigingsondersteuners.
- Goede ondersteuning van de kartrekker en kernteams, onder andere door adviseurs lokale sport, is van belang, maar deze kan nog worden verbeterd.

Geconcludeerd kan worden dat de uitvoering van de lokale sportakkoorden, mede door corona, tijd nodig had om op gang te komen, maar dat er een goede basis is gelegd waar de komende jaren op voortgebouwd kan worden.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Het Nationaal Sportakkoord

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), NOC*NSF en Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) hebben op 29 juni 2018 het [Nationaal Sportakkoord](#) ondertekend. In het akkoord is de ambitie uitgesproken dat iedereen in Nederland nu en in de toekomst zonder belemmeringen in een veilige en gezonde omgeving plezier in sport en bewegen kan hebben (Ministerie van VWS, VSG & NOC*NSF, 2018).

In het Nationaal Sportakkoord staan zes thema's centraal. Voor elk thema is een deelakkoord opgesteld en ondertekend door het ministerie van VWS, NOC*NSF en VSG (strategische partners) en andere partijen die zich hebben gecommitteerd aan het leveren van inspanningen op het betreffende thema. De thema's zijn:

1. inclusief sporten en bewegen;
2. duurzame sportinfrastructuur;
3. vitale sport- en beweegaanbieders;
4. positieve sportcultuur;
5. van jongs af aan vaardig in bewegen;
6. topsport die inspireert.

Het Nationaal Sportakkoord en de eerste vijf deelakkoorden zijn getekend voor een periode van ruim drie jaar (september 2018 t/m 2021). Het deelakkoord topsport beslaat de periode van oktober 2019 tot en met 2021. In 2020 is besloten het gehele sportakkoord met een jaar te verlengen tot en met 2022.

Onlangs is besloten het sportakkoord in grote lijnen voort te zetten en voort te bouwen op wat in de periode 2018-2022 is bereikt. Op dit moment (najaar 2022) werkt een Implementatieteam Sportakkoord 2.0 aan een hernieuwd sportakkoord. Dit team bestaat uit vertegenwoordigers van het ministerie van VWS, VSG, NOC*NSF, Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS), Kenniscentrum Sport & Bewegen en het Mulier Instituut.

Implementatielijnen

De implementatie van het akkoord verloopt langs drie lijnen. De implementatielijnen leveren de instrumenten en ondersteuning om aan de thematische doelen te werken.

- Lokale lijn: nieuwe samenwerkingsverbanden creëren op lokaal (of regionaal) niveau waar met gezamenlijke inzet, budgetten en energie aan gedeelde ambities wordt gewerkt. De lokale sportakkoorden vormen het belangrijkste onderdeel van de lokale lijn. VSG is de trekker van de lokale lijn en voert verschillende activiteiten uit gericht op ondersteuning bij de opzet en uitvoering van de lokale akkoorden.
- Sportlijn: vanuit de gezamenlijke sport (NOC*NSF, sportbonden en NL Actief) wordt ondersteuning gegeven aan sport- en beweegaanbieders, zodat zij (beter) in staat zijn te werken aan de thema's uit het sportakkoord. De ondersteuning bestaat onder meer uit de inzet van Adviseurs Lokale Sport en het aanbieden van diensten (*services*). Verder werken de landelijke partijen samen om de clubondersteuning te verbeteren.
- Nationale lijn: het ministerie van VWS laat als trekker van de nationale lijn verschillende activiteiten uitvoeren, zoals innovatieprojecten (via het uitzetten van *challenges*), kennis- en validatieprojecten en Communities of Practice (CoP), gericht op kennisdeling, borging en validatie binnen de zes thema's.

Regeling lokale sportakkoorden

Vanuit de middelen voor het Nationaal Sportakkoord is een jaarlijks uitvoeringsbudget beschikbaar voor de uitvoering van het lokale (of regionale) sportakkoord), naar rato van het inwonertal van de gemeente op 1 januari 2019. Voor de G5-gemeenten (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Eindhoven) is budget beschikbaar voor een *living lab*. De middelen worden beschikbaar gesteld via een specifieke uitkering (SPUK). Voor 2021 is het uitvoeringsbudget eenmalig verdubbeld en zijn middelen vanuit het steunpakket ‘Sociaal en mentaal welzijn en leefstijl’ ingezet. Zie tabel 1.1 voor een overzicht van de uitgekeerde budgetten vanuit de regeling lokale sportakkoorden.

Tabel 1.1 Budgetten regeling lokale sportakkoorden (in miljoen euro's)

	2019	2020	2021	2022	Totaal
Budget sportformateur	-	2,43	-	-	2,43
Uitvoeringsbudget*	-	9,74	43,125	19,028	71,893
Totaal		12,170	43,125	19,028	74,323

* De hoogte van het jaarlijkse uitvoeringsbudget per gemeente is afhankelijk van het inwonertal: tot 20.000 inwoners: € 10.000; tot 40.000 inwoners: € 20.000; tot 60.000 inwoners: € 30.000; tot 80.000 inwoners: € 40.000; tot 100.000 inwoners: € 50.000; tot 130.000 inwoners: € 60.000; tot 200.000 inwoners: € 80.000; tot 225.000 inwoners: € 120.000; meer dan 225.000 inwoners: € 200.000.
Bron: Ministerie van VWS, november 2022.

Monitoring van het sportakkoord

De monitoring van het sportakkoord wordt uitgevoerd door een consortium van beleidspartners (NOC*NSF, VSG en het ministerie van VWS) en kennispartijen (RIVM, Kenniscentrum Sport & Bewegen en Mulier Instituut). Het Mulier Instituut stelt de halfjaarlijkse voortgangsrapportages samen, met inbreng van en in samenwerking met de consortiumpartners.

Eén keer per jaar (in het voorjaar) biedt de voortgangsrapportage een overzicht van de stand van zaken op de zes deelakkoorden. In de najaarsrapportage ligt de focus op de uitvoering van de lokale sportakkoorden. Zie voor een overzicht van alle voortgangsrapportages de [webpagina Monitoring Nationaal Sportakkoord](#).

Dit is de achtste en laatste voortgangsrapportage van het huidige Nationaal Sportakkoord. De focus ligt op de uitvoering van de lokale sportakkoorden.

1.2 Onderzoekskader

In navolging op het Nationaal Sportakkoord zijn vanaf 2019 vrijwel alle Nederlandse gemeenten aan de slag gegaan met het sluiten van een lokaal sportakkoord. Met begeleiding van een sportformateur formuleerden lokale allianties, met daarin partijen uit verschillende sectoren, ambities op het vlak van sport en bewegen. Deze trajecten hebben geresulteerd in lokale sportakkoorden: documenten waarin lokale ambities, doelen, acties en maatregelen zijn benoemd. In de voortgangsrapportage november 2020 van de Monitor Sportakkoord is een analyse van het proces van totstandkoming en de inhoud van de lokale akkoorden opgenomen (Pulles et al., 2020).

Het onderzoek

In de rapportage van november 2021 (Hoogendam et al., 2021) hebben we inzicht gegeven in hoe het proces van de uitvoering van de lokale akkoorden verloopt. De basis hiervoor werd gevormd door een vragenlijst die verspreid is onder de kernteams die uitvoering geven aan de lokale sportakkoorden, en een

zestal casestudies. In die rapportage hebben we de contextfactoren geanalyseerd die van invloed zijn op de uitvoering van de lokale akkoorden en de samenwerking die daarbij nodig is. Ook hebben we een aantal aspecten van de samenwerking - de zogenaamde 'samenwerkingsdynamiek' - besproken en getracht een beeld te geven van de voortgang en de opbrengsten van de lokale akkoorden.

Onlangs hebben we opnieuw een vragenlijst verspreid onder kernteams. Deze was voor een belangrijk deel een herhaling van die van vorig jaar, zodat we de ontwikkelingen van het afgelopen jaar kunnen schetsen. We hebben de vragenlijst uitgebreid met een aantal specifieke vragen over de opbrengsten per thema. Daardoor kunnen we een gedetailleerder beeld geven van wat het Nationaal Sportakkoord lokaal in gang heeft gezet.

De casegemeenten zijn we in de tussentijd blijven volgen, waardoor we de ontwikkelingen en opbrengsten van het afgelopen jaar kunnen meenemen in deze voortgangsrapportage. Met vertegenwoordigers van vier van deze casegemeenten is op 13 oktober van dit jaar een bijeenkomst geweest. Doel hiervan was onderling ervaringen uit te wisselen en terug te blikken op wat het sportakkoord de afgelopen jaren gebracht heeft. Met hen is besproken wat er nodig is in het vervolg op het sportakkoord, om wat nu bereikt is te behouden en verder uit te bouwen.

Aangezien in de vorige rapportage (Hoogendam et al., 2021) al een uitbereide analyse is gedaan van factoren die de uitvoering beïnvloeden (zie ook: Hoogendam & Reitsma, 2022), beperken we ons hier tot de ontwikkelingen van het afgelopen jaar en geven we een aanvulling op de concreet behaalde resultaten.

Onderzoeksvragen

Het doel van ons onderzoek naar de uitvoering van lokale sportakkoorden was om via een vragenlijst onder kerngroepen, lokale casestudies en andere bronnen een beeld te geven van hoe de uitvoering van de lokale sportakkoorden verloopt, welke processen daarbij een rol spelen en welke factoren daarop van invloed zijn. Hiermee kon onder meer de Tweede Kamer worden geïnformeerd over de stand van zaken. Maar bovenal leveren de inzichten die hieruit ontstaan bruikbare informatie op voor de betrokken partijen om de uitvoering (de drie implementatielijnen) te verbeteren. Zo spelen de lessen die hieruit kunnen worden geleerd nu een rol bij het vormgeven van het vervolg op het sportakkoord vanaf 2023.

In ons onderzoek hebben we ons laten leiden door de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe verloopt het proces van lokale samenwerking?
 - a. Welke lokale contextfactoren zijn van belang om te komen tot vruchtbare samenwerking?
 - b. Wat zijn kenmerken van het samenwerkingsverband (de organisatie en dynamiek van de lokale samenwerking)?
2. Wat leveren de gemeenschappelijke inspanningen op?
 - a. In hoeverre slagen de partijen er met elkaar in om tot concrete acties en maatregelen te komen en deze uit te voeren?
 - b. Tot welke uitkomsten leiden deze gezamenlijke acties?

Integraal raamwerk voor samenwerkend besturen

Aan 'besturen met akkoorden' ligt het idee van 'samenwerkend besturen' ten grondslag: een bestuurlijke praktijk waarbij een of meer overheden in samenwerking met partners uit verschillende geledingen van de samenleving een publiek doel proberen te bereiken dat zonder deze samenwerking niet bereikt zou kunnen worden (Emerson et al., 2012; Pulles et al., 2020; Raad voor het Openbaar Bestuur, 2020).

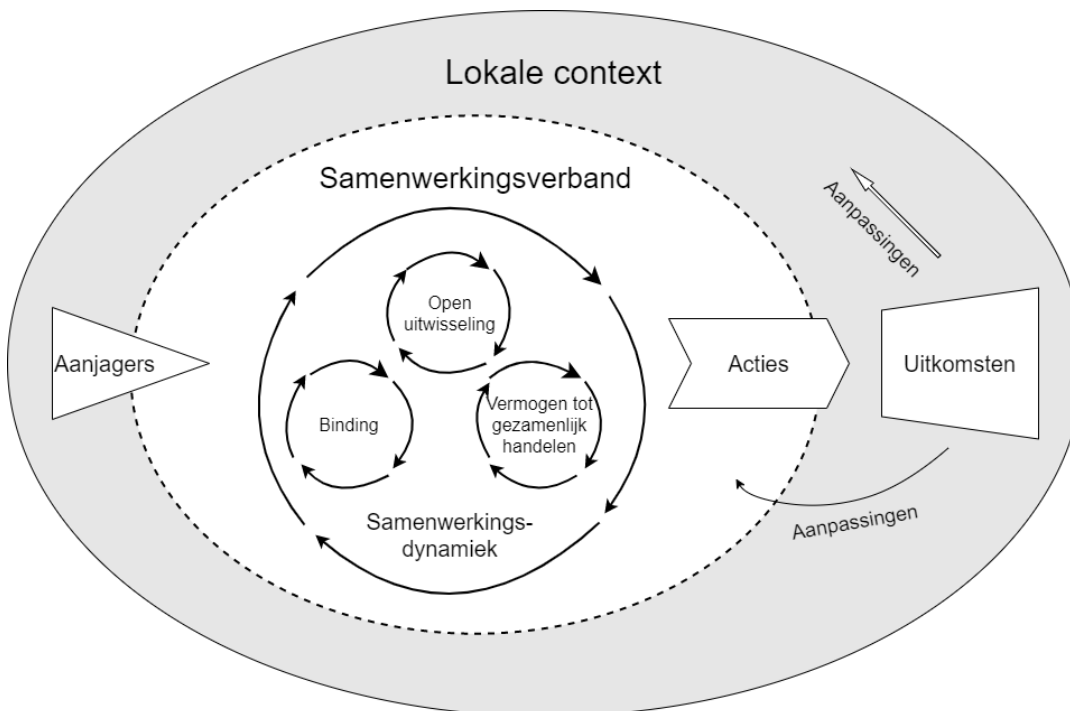
Hoe het met de uitvoering van een lokaal sportakkoord gaat wordt in belangrijke mate bepaald door de mate waarin de betrokken partijen tot vruchtbare samenwerking weten te komen. Voor ons onderzoek

naar de uitvoering van de lokale sportakkoorden hebben we daarom gebruik gemaakt van het ‘integrale raamwerk voor samenwerkend besturen’ van Emerson et al. (2012). Dit raamwerk biedt een geschikt kader om de ontwikkeling en de mate van effectiviteit van de samenwerking te onderzoeken.

Uitgangspunt van dit raamwerk is dat de samenwerking die in het kader van het lokale sportakkoord vorm krijgt (het ‘samenwerkingsverband’) wordt beïnvloed door de lokale context. En andersom: de samenwerking en de uitkomsten die dit oplevert veranderen op hun beurt de context. Er is dus een dynamische interactie tussen het samenwerkingsverband en de lokale context. Aangezien de lokale context overal verschilt en de samenwerking zich mede daardoor overal anders ontwikkelt, kunnen hiermee verschillen tussen gemeenten worden verklaard. Ook biedt het raamwerk inzicht in factoren die bevorderend of belemmerend zijn voor de uitvoering van het lokale sportakkoord.

Op basis van eerder onderzoek (Nafzger et al., 2021; Pulles et al., 2020) hebben we een vertaalslag van dit raamwerk naar de specifieke situatie van de lokale sportakkoorden gemaakt (zie figuur 1.1 voor een weergave). De onderdelen van het raamwerk bespreken we hierna kort (zie voor een uitgebreidere toelichting: Hoogendam et al., 2021).

Figuur 1.1 Het integrale raamwerk voor samenwerkend besturen

Bron: Emerson et al., 2012. Bewerking: Mulier Instituut.

Lokale contextfactoren

Hoe de samenwerking verloopt is mede afhankelijk van de ‘lokale setting’. Emerson et al. (2012) onderscheiden diverse contextfactoren die van invloed zijn op de aard en dynamiek van het samenwerkingsverband en daarmee op de kans dat de samenwerking resultaten oplevert die bijdragen aan de ambities van het sportakkoord. De vertaalslag die we hebben gemaakt van de contextfactoren die van invloed zijn op het samenwerkingsverband van de lokale sportakkoorden zijn bijeengebracht in een zestal categorieën (zie tabel 1.1). Afhankelijk van de situatie kunnen deze zowel een bevorderende als een belemmerende invloed hebben.

Tabel 1.1 Lokale contextfactoren die van invloed zijn op lokale samenwerking

Beleidskader	<ul style="list-style-type: none"> • De mate waarin sport prioriteit heeft binnen de gemeente • Het bestaande sportbeleid • De rol van de gemeente
Middelen en menskracht	<ul style="list-style-type: none"> • Beschikbaar (uitvoerings)budget • Toekomstige financiering • Inzet ambtenaren, coördinator, buurtsportcoaches, enz. • Aanwezigheid van een uitvoeringsorganisatie
Organisaties en netwerk in de sport	<ul style="list-style-type: none"> • Aanwezigheid van een sportnetwerk of -platform • Aanwezigheid van verenigingsondersteuning • Mate waarin al sprake is van uitwisseling en samenwerking
Bestaande onderlinge verhoudingen	<ul style="list-style-type: none"> • Onderlinge (machts)verhoudingen • Onderling vertrouwen
Aanjagers voor samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> • Initiërend leiderschap: iemand die de boel op gang kan brengen en partijen kan enthousiasmeren • Besef van wederzijdse afhankelijkheid/noodzaak van samenwerking

Bron: Emerson et al., 2012. Bewerking: Mulier Instituut.

In de vragenlijst die naar de lokale kernteams is gezonden zijn vragen opgenomen die iets kunnen zeggen over deze contextfactoren. Deze factoren zijn eveneens leidend geweest bij de analyse van de zes lokale cases.

De context is geen statisch gegeven, maar verandert door de tijd. Onder andere onder invloed van hoe de samenwerking zich ontwikkelt en welke resultaten daaruit voortkomen. Omdat de vragenlijst voor een groot deel een herhaling is van die van vorig jaar, kunnen we een indicatie geven van wat er sindsdien is veranderd. Omdat we de casegemeenten enige tijd gevolgd hebben, kunnen we daar veranderingen benoemen die zijn opgetreden.

De dynamiek van het samenwerkingsverband

Het tweede element uit het raamwerk van ‘samenwerkend besturen’ betreft het functioneren van het samenwerkingsverband of de lokale alliantie. Het samenwerkingsverband ontwikkelt, mede onder invloed van de context en de aanjagers, eigen (impliciete en expliciete) regels, principes, normen en besluitvormingsprocedures. Iedere alliantie of samenwerking ontwikkelt zo een eigen dynamiek.

De samenwerkingsdynamiek kent drie componenten: 1) betrokkenheid op basis van gedeelde waarden, 2) gedeelde motivatie en 3) de ontwikkeling van vermogen tot gezamenlijk handelen. De ‘aanjagers’ zetten de dynamiek in beweging, waarbij de interactie tussen de drie componenten tot gezamenlijke acties leidt.

1. *Betrokkenheid op basis van gedeelde waarden*: zijn partijen bereid om op basis van wederzijds respect en gelijkwaardigheid over de grenzen van de eigen organisatie samenwerking aan te gaan? Belangrijke voorwaarden hiervoor zijn:
 - Inclusie en diversiteit: zijn de juiste partijen aangesloten en worden geen belanghebbende partijen buitengesloten?
 - Open dialoog: is er sprake van een open en eerlijke dialoog waarin de deelnemers samen kunnen komen tot een open en constructieve uitwisseling van visies, ideeën en mogelijke oplossingen?
 - Gedeelde visie: zijn de partijen in staat om tot een gedeelde visie te komen (waar willen we heen?) en een gedeeld idee over hoe daar te komen?

2. *Gedeelde motivatie*: voelen de partijen zich verantwoordelijk voor de gemeenschappelijke opgave en voor het proces van samenwerking? Deze component heeft betrekking op de relationele (interpersoonlijke) verhoudingen tussen de partijen en de wil en bereidheid om er ‘samen iets van te maken’. Onderling vertrouwen, waardering voor de onderlinge verschillen en ‘elkaar iets gunnen’ zijn daarvoor belangrijke basisvoorwaarden. Verder is een voorwaarde voor succesvolle samenwerking dat partijen zich ‘eigenaar’ voelen van de gemeenschappelijke opgave.
3. *Gezamenlijk handelingsvermogen*: is het samenwerkingsverband zo ingericht dat het leidt tot een vermogen tot gezamenlijk handelen? Ofwel: weten de partijen daadwerkelijk de ‘krachten te bundelen’ en meerwaarde te creëren ten opzichte van de situatie waarin de afzonderlijke partijen ieder hun eigen ding doen? Belangrijke aspecten hierbij zijn:
 - inrichting van het proces en de structuur van de samenwerking;
 - de aanwezigheid van ‘verbindend leiderschap’;
 - gebruik van beschikbare kennis, expertise en ondersteuning (kennismobilisatie);
 - beschikbaarheid van middelen en menskracht om de samenwerking te faciliteren en te ondersteunen.

Acties en uitkomsten

Een samenwerkingsverband is per definitie ‘instrumenteel’ in de zin dat het is bedoeld om concrete opbrengsten voort te brengen die bijdragen aan het behalen van de gemeenschappelijke ambities. Daarom kijken we naar wat de samenwerking bij de uitvoering van het lokale sportakkoord oplevert. In hoeverre slagen de partijen er met elkaar in om tot concrete acties en maatregelen te komen en deze uit te voeren? En tot welke uitkomsten leiden deze gezamenlijke acties?

Sommige van deze opbrengsten (bijv. samenwerking, financiering, extra inzet van mensen) leiden tot aanpassing van de lokale context. Andere beïnvloeden de samenwerkingsdynamiek (bijv. groei van onderling vertrouwen of versterking van de legitimiteit). In de vragenlijst zijn vragen opgenomen over opbrengsten die wijzen op dergelijke veranderingen in de context en de mate waarin deze zijn geborgd. Daarnaast is gevraagd in hoeverre sprake is van voortgang bij de realisatie van de ambities van het lokale sportakkoord en welke concrete resultaten per thema zijn gerealiseerd.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 en 3 geven we de uitkomsten weer van de vragenlijst die we in oktober van dit jaar onder de kernteams verspreid hebben, aangevuld met enkele voorbeelden uit de casestudies. We maken waar relevant de vergelijking met de uitkomsten van vorig jaar. In hoofdstuk 2 beschrijven we de ontwikkelingen in de algemene voortgang, de contextfactoren en de samenwerking. In hoofdstuk 3 gaan we in op de opbrengsten van de lokale sportakkoorden, zowel in algemene zin als specifiek op de zes thema’s van het Nationaal Sportakkoord.

In hoofdstuk 4 vatten we de belangrijkste succesfactoren en knelpunten samen die de uitvoering van de lokale sportakkoorden hebben bevorderd of belemmerd. Hieruit trekken we in het slothoofdstuk lessen voor het vervolg na 2022.

2. Voortgang uitvoering lokale sportakkoorden

In dit hoofdstuk bespreken we aan de hand van de uitkomsten van de vragenlijst onder kernteams achtereenvolgens de algemene voortgang, de ontwikkelingen in de lokale contextfactoren en enkele aspecten van de samenwerkingsdynamiek. Waar mogelijk maken we de vergelijking met de uitkomsten van de vragenlijst van vorig jaar. Daar moeten we wel enige voorzichtigheid in betrachten, aangezien de respons dit jaar (n=91) aanzienlijk lager is dan vorig jaar (n=157).

2.1 Algemene voortgang

Fase van uitvoering

Uit de vragenlijst onder de kerngroepen van de lokale sportakkoorden blijkt dat ze in bijna de helft (46%) van de gemeenten inmiddels langer dan twee jaar bezig zijn met de uitvoering van het sportakkoord. In de andere helft (52%) van de gemeenten loopt de uitvoering een half jaar tot twee jaar. In een enkele gemeente (2%) zijn ze net gestart met de uitvoering.

Samenstelling van de kerngroep

Bij vrijwel alle lokale sportakkoorden is een kerngroep, stuurgroep, regiegroep of een andere dergelijke groep gevormd die de regie voert over de uitvoering van het lokale sportakkoord. In de vragenlijst heeft 93 procent van de respondenten aangegeven dat er een groep is die een dergelijke rol speelt. Wanneer er geen kerngroep aanwezig is, wordt de regie gevoerd door de gemeente of de lokale sportserviceorganisatie.

Vorig jaar bleek dat in vrijwel alle kerngroepen iemand van de gemeente was vertegenwoordigd en dat in drie kwart van de gemeenten minstens één afgevaardigde van een sportvereniging in de kerngroep zat. In meer dan de helft (59%) van de kerngroepen is de samenstelling tussen september 2021 en september 2022 niet veranderd. Een enkele gemeente (1%) heeft het afgelopen jaar een kerngroep gekregen. In 40 procent van de kerngroepen is de samenstelling het afgelopen jaar wel veranderd.

De meeste veranderingen ontstonden doordat personen uit de kerngroep stapten. De meest genoemde redenen hiervoor zijn functiewisselingen, tijdgebrek en persoonlijke omstandigheden. Sommige personen zijn vervangen door een andere persoon van dezelfde organisatie, maar het komt voor dat een persoon is vervangen door iemand uit een vergelijkbare organisatie (bijvoorbeeld een andere commerciële sportaanbieder) of dat de vertrokken persoon niet is vervangen, waardoor de kerngroep kleiner is geworden. Enkele kerngroepen zijn juist groter geworden, doordat er een persoon is toegevoegd vanuit organisaties die eerder nog niet in de kerngroep zitting hadden.

In de ondersteuning van de kerngroepen door een projectleider, coördinator of adviseur lijkt weinig te zijn veranderd ten opzichte van vorig jaar. In de meeste gevallen is er een persoon die de kerngroep ondersteunt bij haar werkzaamheden. Meestal werkt deze persoon bij de gemeente of de lokale uitvoeringsorganisatie voor sport.

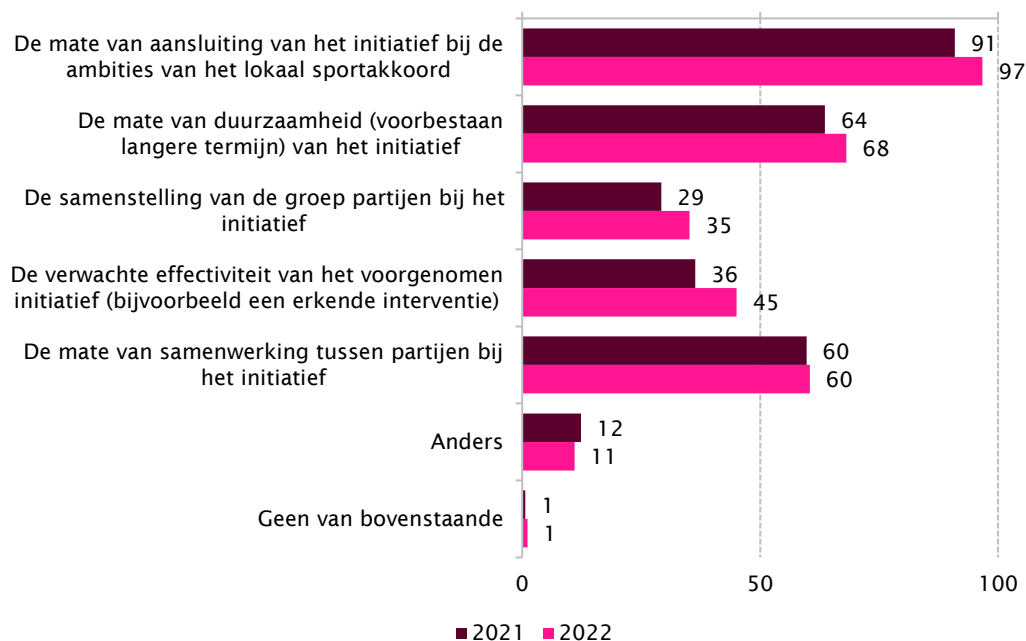
Taken van de kerngroep

In het afgelopen jaar zijn de taken van de meeste kerngroepen (85%) niet veranderd. In 15 procent van de kerngroepen zijn de taken wel veranderd. Sommige kerngroepen hebben afgelopen jaar meer de verbinding gezocht met het preventieakkoord dan voorheen. Verder is een duidelijk verschil zichtbaar tussen kerngroepen die meer een regisserende rol hebben gekregen en kerngroepen die juist actiever

betrokken zijn bij initiatieven. Ten slotte geven sommige kerngroepen aan meer vanuit het grote plaatje te zijn gaan kijken wat er nodig is, waar zij voorheen inkomende projecten los beoordeelden.

Ten opzichte van vorig jaar geeft een groter deel van de kerngroepen aan dat de mate van aansluiting van het initiatief bij de ambities van het lokaal sportakkoord is meegenomen als criterium voor de verdeling van het uitvoeringsbudget (97% t.o.v. 91%). Het lijkt erop dat kerngroepen sowieso meer criteria hanteren bij de verdeling van het uitvoeringsbudget dan vorig jaar.

Figuur 2.1 Overwegingen die worden gehanteerd voor de verdeling van het uitvoeringsbudget, volgens kerngroepen (in procenten), in 2021 (n=157) en 2022 (n=91)

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2021 en 2022.

In figuur 2.1 staan de overwegingen die kernteams hanteren bij het verdelen van uitvoeringsbudget dat beschikbaar is vanuit lokale sportakkoorden. De belangrijkste overweging is de mate waarin initiatieven aansluiten bij de ambities van lokale sportakkoorden: 97 procent van de vertegenwoordigers van kernteams geeft aan dat deze overweging in 2022 belangrijk was. In 2021 was dat 91 procent.

2.2 Lokale context

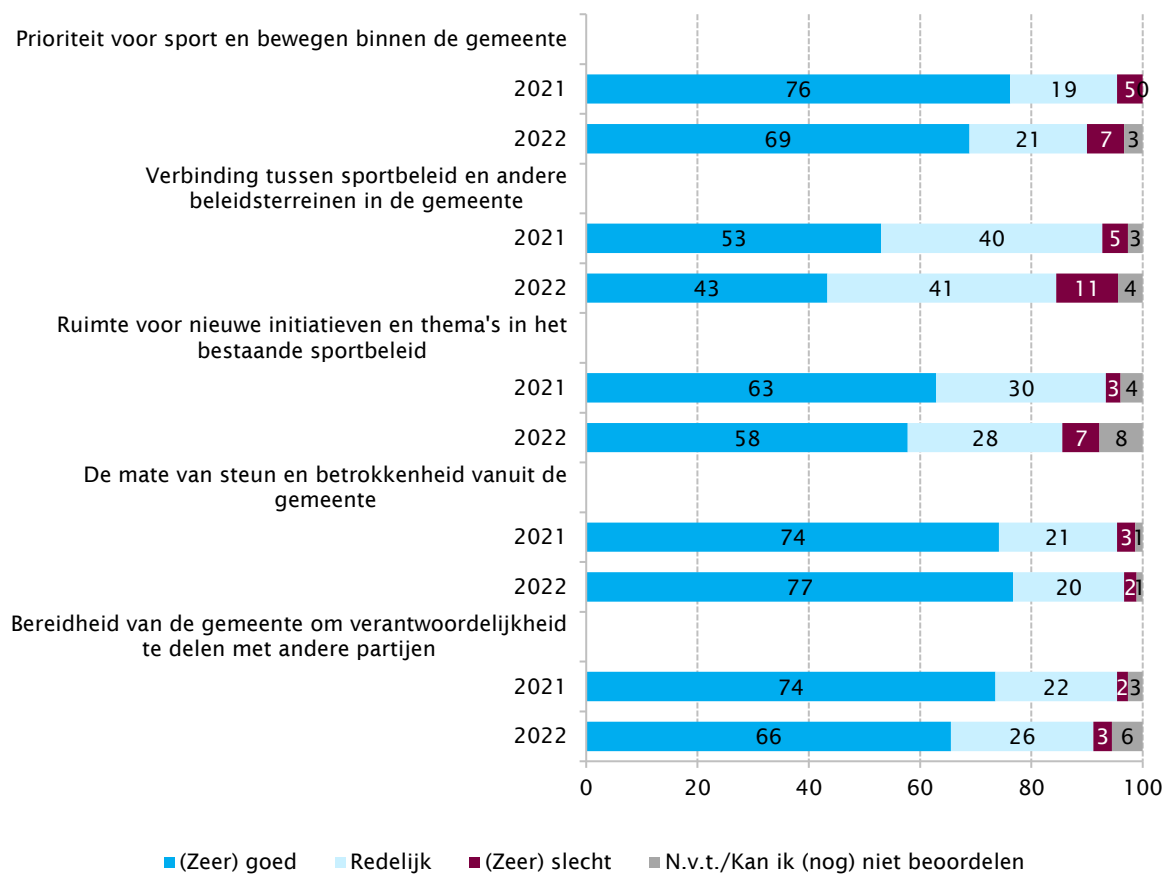
Beleidskader

Net als in 2021 is in de vragenlijst aan de kerngroepen gevraagd hoe zij de rol van de gemeente bij het lokale sportakkoord beoordelen op een vijftal thema's. Over het algemeen zijn de kerngroepen nog steeds positief over de rol van de gemeente, maar ten opzichte van 2021 zijn de deelnemende kerngroepen wel minder positief.

Opvallend is dat ze met name minder positief zijn over de verbinding tussen het gemeentelijk sportbeleid en andere beleidsterreinen (zie figuur 2.2). Ook de prioriteit voor sport en bewegen binnen de gemeente, de ruimte voor nieuwe initiatieven en thema's in het bestaande sportbeleid en de bereidheid van de gemeente om verantwoordelijkheid te delen met andere partijen zijn minder goed beoordeeld dan vorig

jaar. Over de steun en betrokkenheid vanuit de gemeente zijn de deelnemende kerngroepen dit jaar juist positiever.

Figuur 2.2 Beoordeling van de rol van de gemeente bij het lokale sportakkoord, volgens kerngroepen (in procenten), in 2021 (n=157) en 2022 (n=91)

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2021 en 2022.

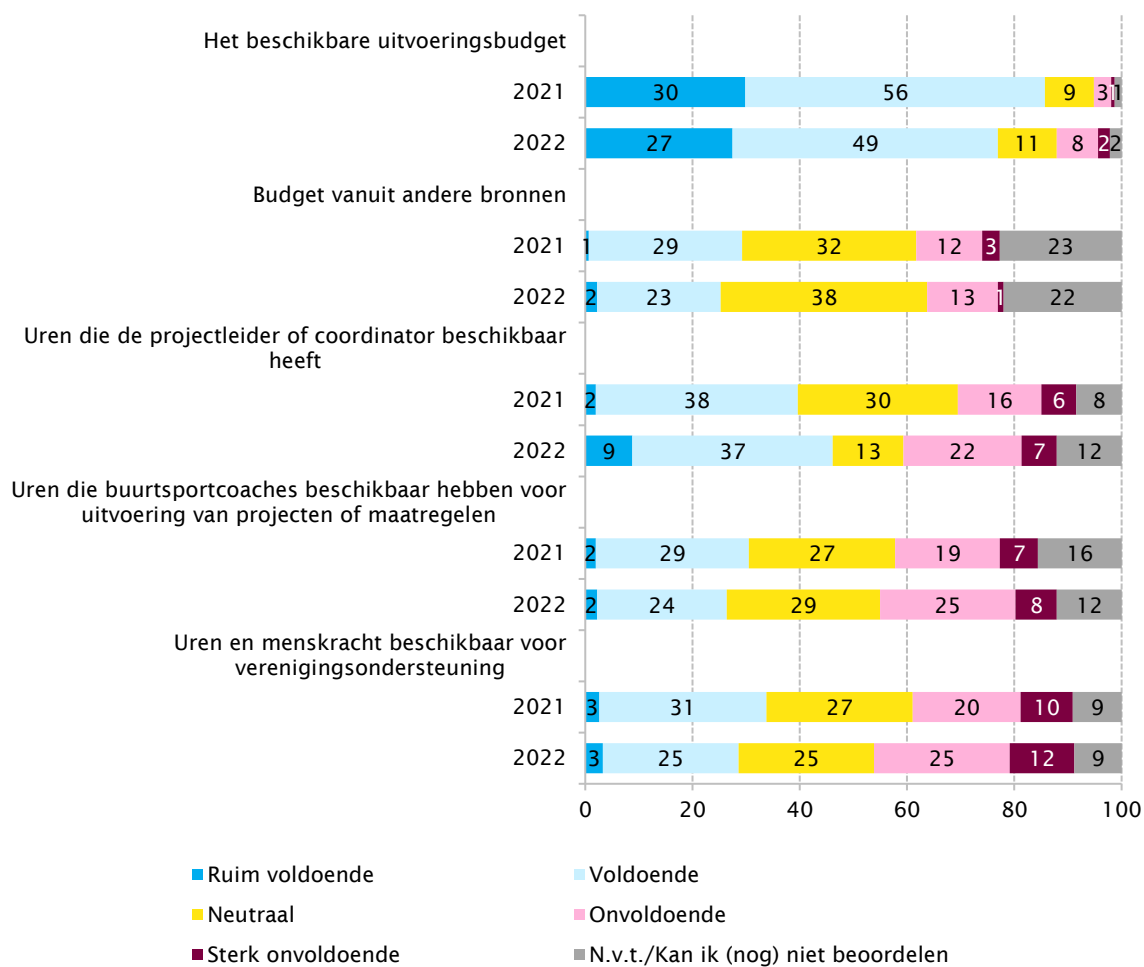
Het lokale sportakkoord lijkt ten opzichte van 2021 in een groter deel van de gemeenten te zijn samengevoegd met het lokale preventieakkoord. In de vragenlijst van 2022 heeft 21 procent van de kerngroepen aangegeven dat de twee akkoorden zijn samengevoegd, ten opzichte van 16 procent in 2021. Tegelijk heeft in 2022 (22%) ook een groter deel van de kerngroepen aangegeven dat de twee akkoorden grotendeels los van elkaar staan dan in 2021 (14%).

Middelen en menskracht

Voor de uitvoering van het sportakkoord is natuurlijk geld en menskracht nodig. Kerngroepen beoordelen de beschikbaarheid van geld en menskracht over het algemeen hetzelfde als vorig jaar (zie figuur 2.3). Wel zijn de deelnemende kerngroepen aan de vragenlijst in 2022 minder positief over het beschikbare uitvoeringsbudget dan in 2021: toen beoordeelde 86 procent het beschikbare uitvoeringsbudget nog als (ruim) voldoende; in 2022 is dit 76 procent.

In mindere mate beoordelen de kerngroepen in 2022 ook de uren die buurtsportcoaches hebben voor de uitvoering van projecten of maatregelen en de uren voor verenigingsondersteuning iets negatiever. Over de uren die de projectleider of coördinator beschikbaar heeft zijn de kerngroepen in 2022 echter weer wat positiever dan in 2021.

Figuur 2.3 Beoordeling beschikbaarheid van middelen en menskracht voor lokale sportakkoorden, volgens kerngroepen (in procenten), in 2021 (n=157) en 2022 (n=91)

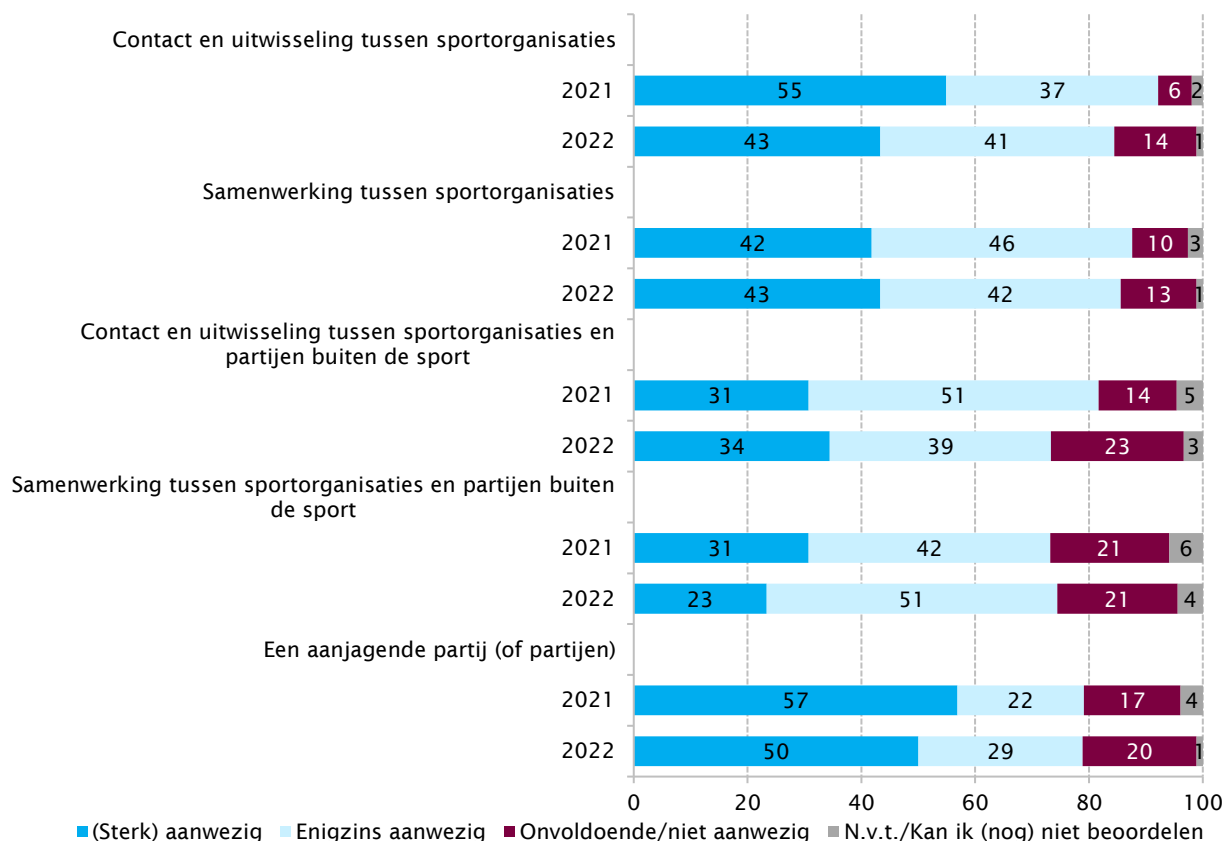

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2021 en 2022.

Samenwerking

Voor een succesvol sportakkoord is een goede samenwerking natuurlijk cruciaal. Net als vorig jaar is aan de respondenten gevraagd in hoeverre in de gemeente sprake is van contact/uitwisseling en samenwerking tussen verschillende partijen en in hoeverre er partijen zijn die het sportakkoord ‘aanjagen’. Over het algemeen geven kerngroepen in 2022 vaker aan dat er geen contact of samenwerking tussen partijen is dan in 2021 (zie figuur 2.4). Met name over het contact en de uitwisseling tussen sportorganisaties geven de kerngroepen aan dat die minder (sterk) aanwezig is dan vorig jaar. Aanjagende partijen zijn nog steeds in veel gemeenten aanwezig, maar in sommige gemeenten lijken deze iets minder sterk aanwezig dan vorig jaar.

Figuur 2.4 Aanwezigheid factoren voor een goede samenwerking, volgens kerngroepen (in procenten), in 2021 (n=157) en 2022 (n=91)

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2021 en 2022.

2.3 Dynamiek van het samenwerkingsverband

De dynamiek van het samenwerkingsverband heeft betrekking op het functioneren van het kernteam of de lokale alliantie. Het samenwerkingsverband ontwikkelt, mede onder invloed van de context en de aanjagers, eigen (impliciete en expliciete) regels, principes, normen en besluitvormingsprocedures. Ieder samenwerkingsverband ontwikkelt zo een eigen dynamiek.

De samenwerkingsdynamiek kent drie componenten: 1) betrokkenheid op basis van gedeelde waarden, 2) gedeelde motivatie en 3) de ontwikkeling van vermogen tot gezamenlijk handelen. In de vragenlijst hebben we niet al deze componenten bevraagd, maar ons beperkt tot de betrokkenheid van verschillende partijen bij het lokale sportakkoord en het handelingsvermogen van het samenwerkingsverband.

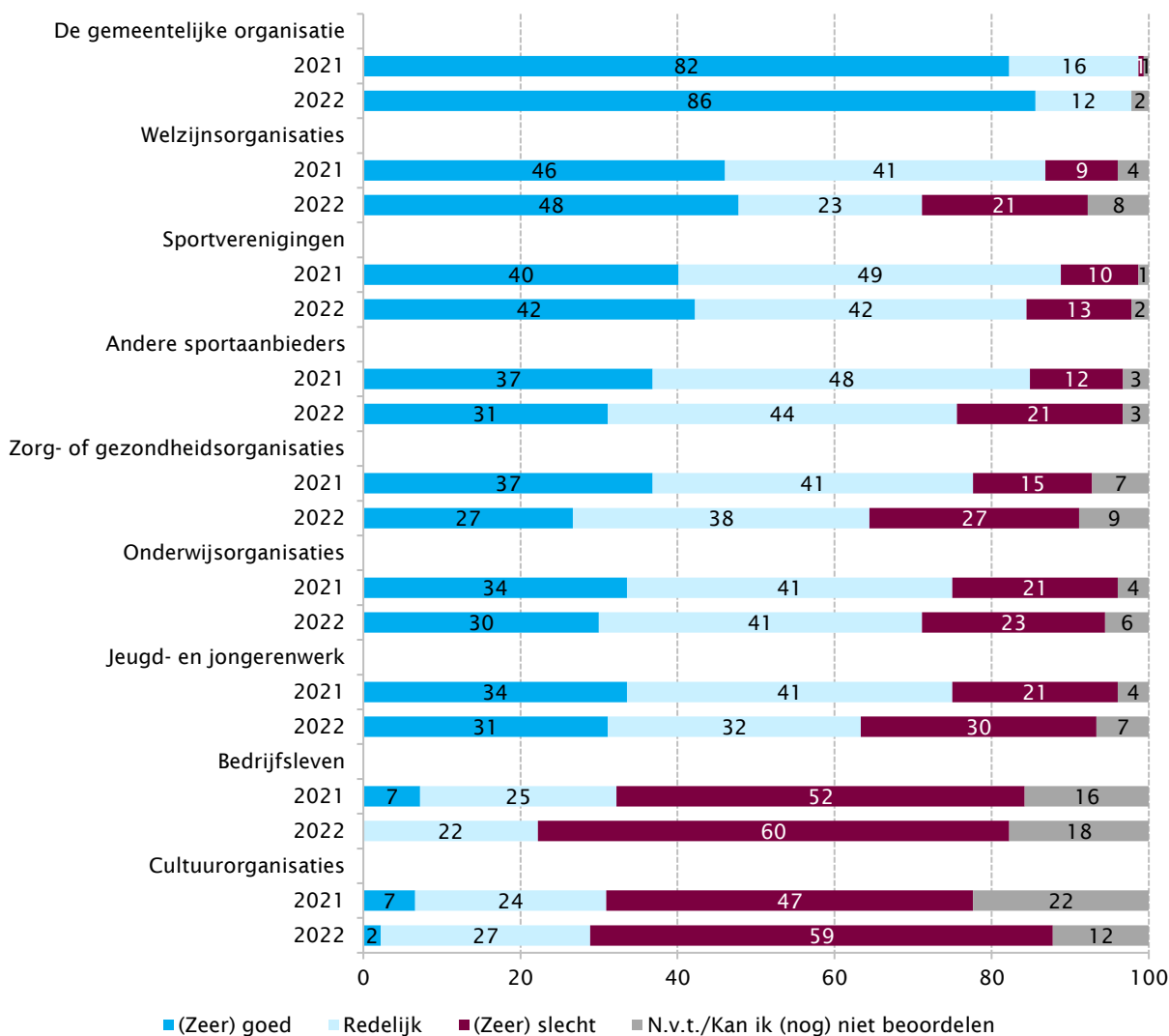
Betrokkenheid

Meer dan acht op de tien respondenten vonden en vinden gemeenten in 2021 en 2022 (zeer) goed betrokken bij lokale sportakkoorden (zie figuur 2.5). De ervaren betrokkenheid van gemeenten is bij deze meting (86%) iets hoger dan vorig jaar (82%). Na gemeenten scoren welzijnsorganisaties (48% (zeer) goed) en sportverenigingen (42%) het hoogst. In 2021 werd de betrokkenheid van beide iets lager ervaren.

De ervaren betrokkenheid van zorg- of gezondheidsorganisaties was bij deze meting 10 procent lager dan in 2021 (27% nu tegenover 37% vorig jaar). De betrokkenheid van geen enkele andere sector of organisatie nam het voorbije jaar zo sterk af.

60 procent van de vertegenwoordigers van kernteams vindt dat de sector cultuur en het bedrijfsleven (zeer) slecht betrokken zijn bij lokale akkoorden. Dit aandeel nam het afgelopen jaar toe: in 2021 vond de helft van de vertegenwoordigers van kernteams organisaties uit de cultuursector en het bedrijfsleven slecht tot niet betrokken bij lokale sportakkoorden.

Figuur 2.5 Beoordeling van de betrokkenheid van verschillende sectoren bij het lokale sportakkoord, volgens kerngroepen (in procenten), in 2021 (n=157) en 2022 (n=91)

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2021 en 2022.

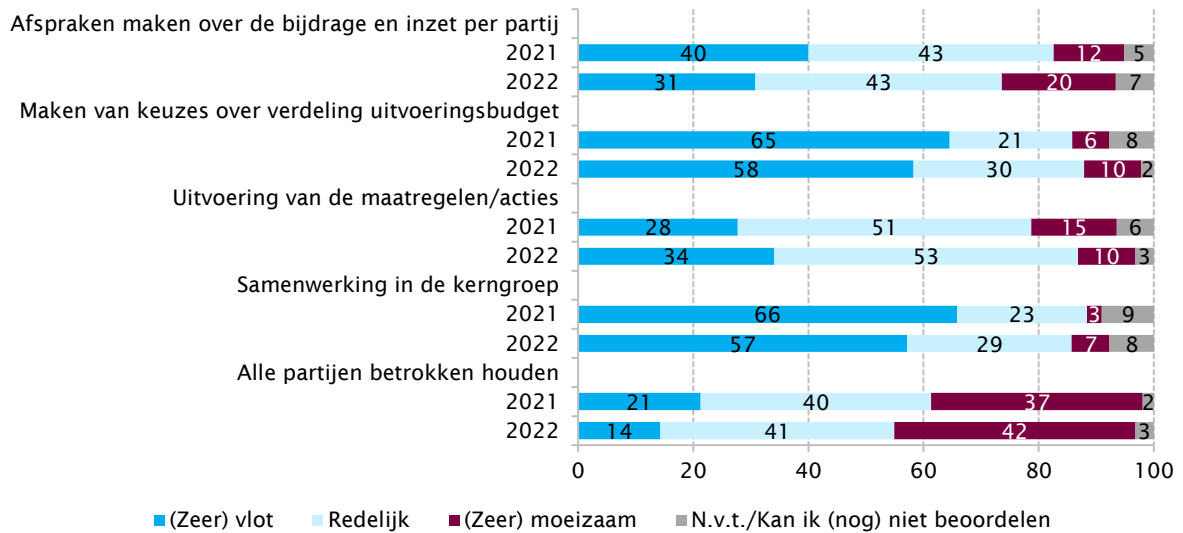
Gezamenlijk handelingsvermogen

De uitvoering van akkoorden loopt (zeer) vlot als het aankomt op het maken van keuzes over het delen van uitvoeringsbudget en samenwerkingen binnen kerngroepen (zie figuur 2.6). Beide onderdelen van de samenwerkingsdynamiek werden in 2021 vaker als (zeer) vlot beoordeeld dan in 2022. Het is een belangrijk gegeven dat overwegend positief wordt gekeken naar de dynamiek in kerngroepen. Zij zetten de lijnen van lokale sportakkoorden uit en stimuleren dat projecten worden gestart die aansluiten bij die lijnen.

Vertegenwoordigers van kernteams vinden overwegend dat het uitvoeren van maatregelen en acties vanuit lokale sportakkoorden en het maken van afspraken over de bijdrage en de inzet per partij redelijk tot (zeer) vlot lopen.

Men is het minst te spreken over het betrokken houden van alle partijen bij sportakkoorden. 42 procent van de vertegenwoordigers van kernteams beoordeelt dat onderdeel van de uitvoering van lokale sportakkoorden als (zeer) slecht. In 2021 was dat 37 procent.

Figuur 2.6 Beoordeling van het verloop van de uitvoering van het lokale sportakkoord, volgens kerngroepen (in procenten), in 2021 (n=157) en 2022 (n=91)

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2021 en 2022.

Duurzaamheid en de mate van samenwerking zijn andere belangrijke overwegingen. 68 procent van de vertegenwoordigers van kernteams vindt de mate van duurzaamheid van initiatieven een belangrijke overweging. Het gaat bij duurzaamheid om het voortbestaan van initiatieven op lange termijn. Een andere belangrijke overweging is de mate waarin partijen rondom een initiatief samenwerken. 60 procent van de respondenten hecht daar belang aan.

De samenstelling van een groep partijen rondom een initiatief en de te verwachten effectiviteit van een initiatief zijn de minst belangrijke overwegingen die zijn genoemd. Toch wordt wel degelijk op deze criteria gelet bij het toekennen van uitvoeringsbudget.

3. Opbrengsten lokale sportakkoorden

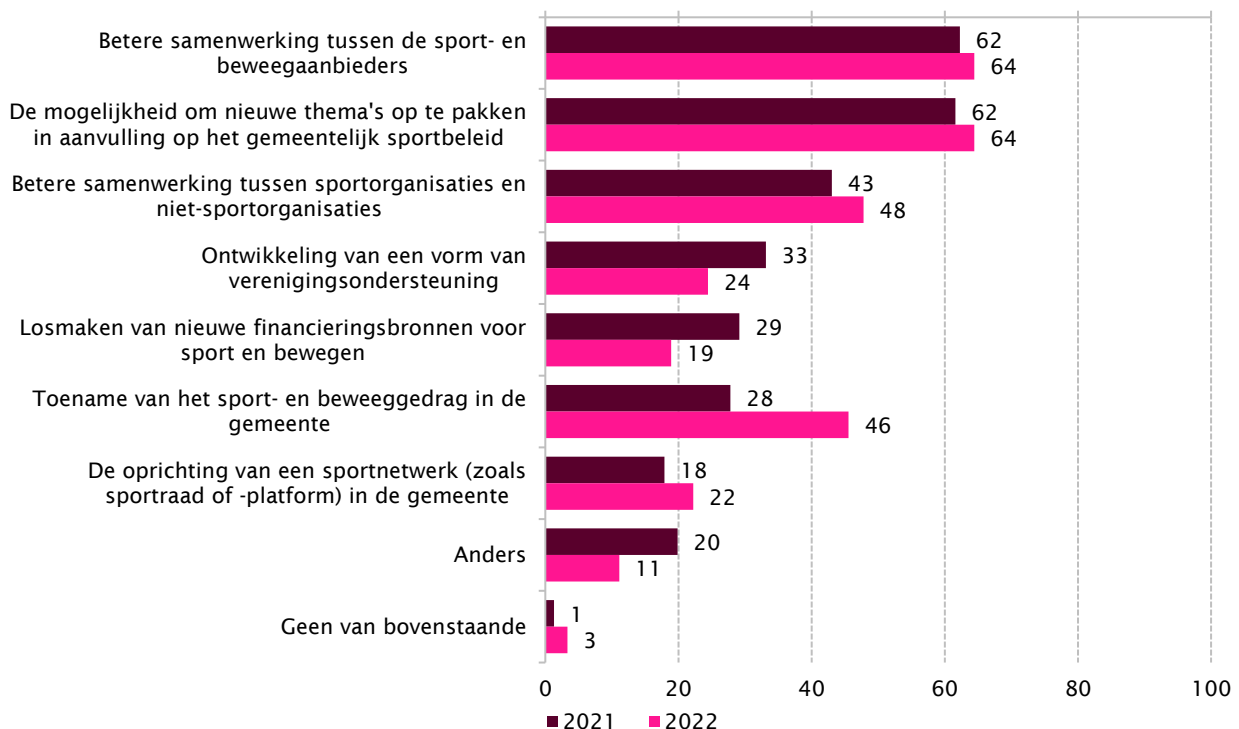
In dit hoofdstuk bespreken we de belangrijkste opbrengsten van de lokale sportakkoorden, te beginnen met de algemene opbrengsten en de mate waarin deze naar het oordeel van respondenten zijn geborgd. In de daarop volgende paragrafen lichten we twee belangrijke algemene uitkomsten eruit: in paragraaf 3.1 de invloed van het lokale sportakkoord op het gemeentelijk sportbeleid en in paragraaf 3.3 de samenwerking en netwerkvorming die door het lokale sportakkoord zijn ontstaan of versterkt. In paragraaf 3.4 gaan we tot slot in op de specifieke opbrengsten per thema.

3.1 Opbrengsten en borging

Gevraagd naar wat het lokale sportakkoord tot nu toe heeft opgeleverd geven respondenten aan dat de meeste opbrengst zit in betere samenwerking tussen sport- en beweegaanbieders (64%) en tussen organisaties van binnen en buiten de sport (48%) en in de mogelijkheid nieuwe thema's op te pakken in aanvulling op het gemeentelijk sportbeleid (64%) (zie figuur 3.1). Dat laatste is waarschijnlijk een gevolg van het inzetten van de uitvoeringsbudgetten voor het financieren van projecten en initiatieven vanuit de lokale partners. De genoemde percentages van dit jaar laten slechts een lichte stijging zien ten opzichte van vorig jaar.

De ontwikkeling van een vorm van verenigingsondersteuning (gedaald van 33% in 2021 naar 24%) en het losmaken van nieuwe financieringsbronnen voor sport en bewegen (van 29% naar 19%) tonen een negatieve ontwikkeling. Dat is anders bij de opbrengst 'toename van het sport- en beweeggedrag': die is gestegen van 28 procent in 2021 naar 46 procent in 2022.

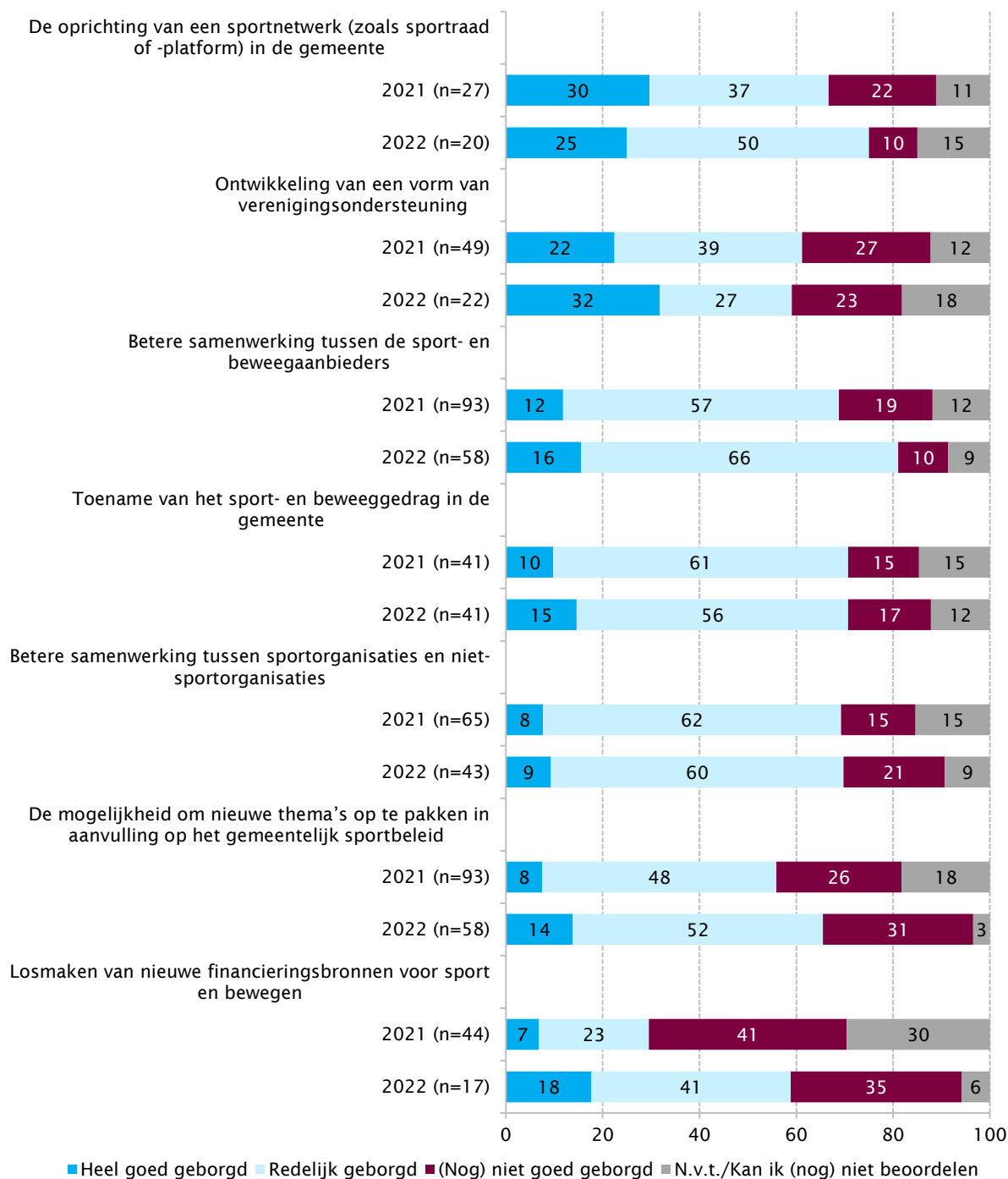
Figuur 3.1 Opbrengsten van het lokale sportakkoord, volgens kernteams (in procenten), in 2021 (n=157) en 2022 (n=91)

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2021 en 2022.

Van de meeste gerapporteerde opbrengsten wordt aangegeven dat ze redelijk tot heel goed geborgd zijn (zie figuur 3.2). Met name de oprichting van een sportnetwerk (sportraad/-platform) lijkt wat beter geborgd dan een jaar geleden. Net als vorig jaar zijn verenigingsondersteuning en nieuwe financieringsbronnen het minst goed geborgd.

Figuur 3.2 Mate waarin de opbrengsten zijn geborgd voor de periode na het sportakkoord, volgens kernteams (in procenten)

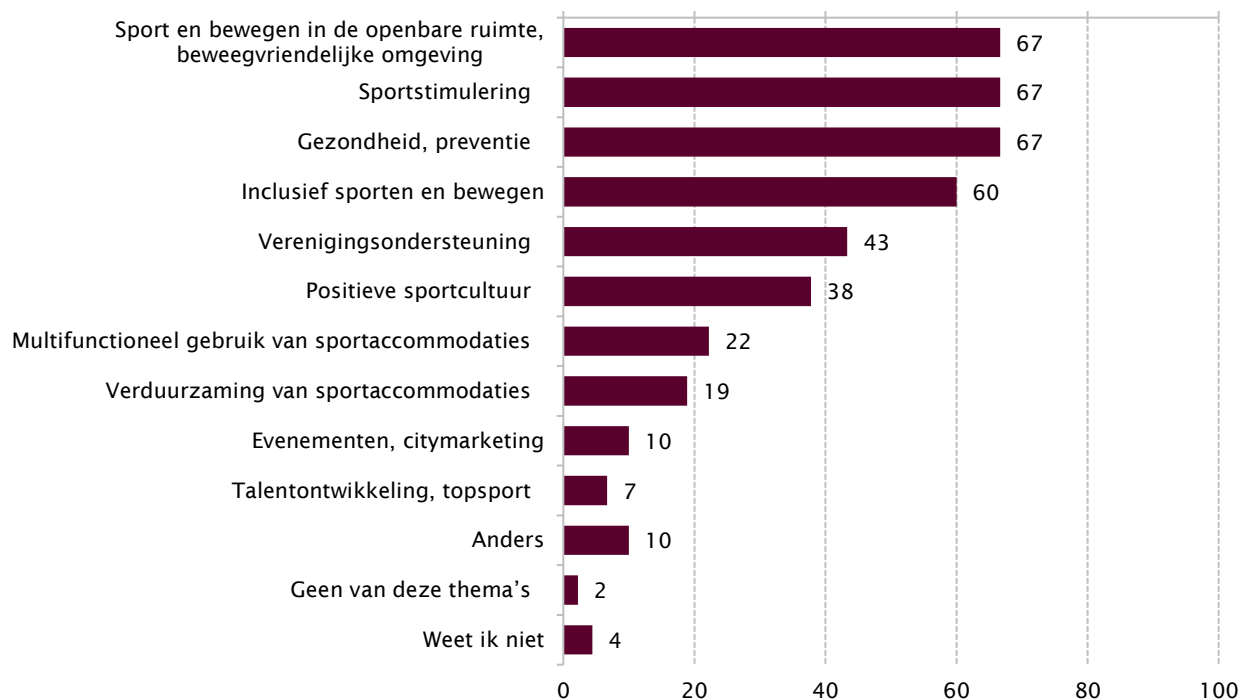

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2021 en 2022.

3.2 Invloed op het gemeentelijk sportbeleid

Volgens de respondenten heeft het lokale sportakkoord eraan bijgedragen dat bepaalde thema's nu meer aandacht in het gemeentelijk sportbeleid krijgen. Twee op de drie (67%) zijn van mening dat sport en bewegen in de openbare ruimte, sportstimulering en gezondheid/preventie nu meer aandacht van de gemeente krijgen. 60 procent zegt dat over inclusief sporten en bewegen (zie figuur 3.3). Ook verenigingsondersteuning (43%) en positieve sportcultuur (38%) staan hoger op de agenda van gemeenten. Voor de thema's verduurzaming (19%) en multifunctioneel gebruik van sportaccommodaties (22%), topsport(7%) en sportevenementen (10%) geldt dat in aanzienlijk mindere mate.

Figuur 3.3. Thema's die meer aandacht krijgen in het gemeentelijk sportbeleid door het lokaal sportakkoord, volgens kernteams (in procenten, n=91)

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2022.

Meer in het algemeen kunnen we stellen dat het sportakkoord een impuls heeft gegeven aan het gemeentelijk sportbeleid. Uit de casestudies kwam duidelijk naar voren dat het vooral mogelijkheden biedt voor allerlei nieuwe initiatieven vanuit 'het veld', waar anders vanuit het reguliere gemeentelijk beleid geen ruimte voor was geweest.

Het uitvoeringsbudget biedt zo de kans 'proeftuinen' op te zetten. Dat heeft geleid tot nieuw en flexibel sport- en beweegaanbod voor diverse doelgroepen en tot nieuwe samenwerkingsverbanden om deze doelgroepen goed te kunnen bereiken en door te geleiden naar het aanbod. Zo heeft in Den Bosch hockeyvereniging Rosmalen Walking Hockey opgezet in samenwerking met de Stichting Sport Alliantie RNVE, ouderenorganisatie HEVO en de opleiding Sportkunde. En Sport Alliantie RNVE gaat in samenwerking met jongerencentrum PowerUp073 jongeren zonder sportabonnement in beweging brengen door een variërend sportaanbod te creëren. Verenigingen verbinden zich aan het project om jongeren kennis te laten maken met hun aanbod. Het project wordt door gehele stad uitgerold en mogelijk ook van de grond gebracht in een variant die gericht is op volwassenen.

Dergelijke initiatieven zijn volgens betrokkenen een waardevolle *aanvulling* op het bestaande gemeentelijk sportbeleid, die mogelijk ook (op termijn) doorwerkt in het sportbeleid. Het sportakkoord

heeft er volgens onze gesprekspartners van de casegemeenten toe geleid dat er meer verbindingen zijn ontstaan met andere beleidsterreinen. Het duidelijkst is dat met gezondheid/preventie, doordat veel gemeenten een verbinding hebben gemaakt tussen het lokale sportakkoord en het preventieakkoord (of daarmee bezig zijn). Zo zijn in Laarbeek het sportakkoord en het preventieakkoord samengebracht onder de paraplu van '[Vitaal Laarbeek](#)'.

In gemeenten met een goed ontwikkeld en eigenstandig sportbeleid is het sportakkoord vooral aanvullend, doordat het ruimte biedt aan initiatieven 'van onderop'. In gemeenten waar het sportbeleid minder ontwikkeld is, kan het sportakkoord een stevige impuls geven aan het gemeentelijk sport- en beweegbeleid, zoals het voorbeeld van Leusden laat zien. Daar heeft het sportakkoord ertoe geleid dat de gemeente aan de slag is gegaan om het beleid voor sport en bewegen binnen het sociaal domein verder vorm te geven.

Het Platform Sport en Bewegen (de kerngroep die het Leusdens sportakkoord coördineert) heeft daar een actieve rol in gespeeld door een succesvolle lobby richting de politiek op te zetten. Namens alle sportaanbieders heeft het Platform een document aangeleverd met concrete doelen voor de komende vier jaar voor in het coalitieakkoord. Met de komst van een nieuw college van B&W wordt sport en bewegen serieus opgepakt door de gemeente. Er is nu een paragraaf Vitaliteit/Sport en bewegen opgenomen in het beleid voor het sociaal domein.

Uit de casestudies komt ook naar voren dat de rol van de gemeente door de komst van het sportakkoord is veranderd. Die is nu meer opgeschoven in de richting van een 'gelijkwaardige partner' die de inbreng en initiatieven vanuit het veld serieus neemt. Deze rol past bij de nieuwe werkwijze van 'samenwerkend besturen'. Dat is niet overal zonder slag of stoot gegaan. Gemeenten moeten wennen aan deze andere rol. Betrokkenen merken wel bereidheid bij gemeenten om daarover na te denken en op zoek te gaan naar een goede invulling van 'maatschappelijk partnerschap'.

Op grond van de beschikbare gegevens is niet met zekerheid aan te geven of de veranderingen in het gemeentelijk sportbeleid en de rol van de gemeenten enkel het resultaat zijn van het lokale sportakkoord. Mogelijk zijn daar ook andere factoren van invloed op geweest. Zo weten we uit ander onderzoek (Heijnen & Hoekman, 2020) dat de coronamaatregelen de aandacht voor sport en bewegen in de openbare ruimte hebben vergroot. Aannemelijk is dat het sportakkoord een zekere invloed heeft gehad op het gemeentelijk sportbeleid en op de rolverandering van gemeenten, al zal dat in de ene gemeente meer zijn geweest dan in de andere.

In de rapportage van vorig jaar hebben we duidelijk gemaakt dat lokale contextfactoren invloed hebben op de samenwerkingsdynamiek. Dit laat zien dat de uitkomsten die het resultaat zijn van de samenwerking op hun beurt de lokale context beïnvloeden. Dat geldt niet alleen voor het 'beleidskader', maar zeker voor de aanwezigheid van lokale netwerken en vormen van samenwerking.

3.3 Samenwerking en netwerkvorming

Zoals hiervoor duidelijk werd is misschien wel de belangrijkste opbrengst van de lokale sportakkoorden het ontstaan of versterken van samenwerking tussen sport- en beweegaanbieders onderling en met organisaties uit andere sectoren. De bijeenkomsten die in het begin zijn gehouden om tot een lokaal sportakkoord te komen hebben daar stevig aan bijgedragen. Allerlei partijen kwamen zo met elkaar in aanraking, en alleen dat zorgde hier en daar al voor nieuwe samenwerkingen.

Helaas was het door alle coronamaatregelen lange tijd onmogelijk elkaar fysiek te ontmoeten. Maar we zien ook dat partijen zijn gaan samenwerken om, ondanks alle beperkingen, sporten en bewegen toch

mogelijk te maken. Dat kon mede doordat door het sportakkoord verbindingen tussen organisaties waren ontstaan. Zo gingen in Hoorn een muziekvereniging en balletschool trainen op de velden van een voetbalclub en konden activiteiten van een kinderopvangorganisatie doorgang vinden op een schoolplein. De trainingen van de turnvereniging werden georganiseerd op een kunstgrasveld bij de korfbalvereniging.

De indruk bestaat dat vanaf het moment dat elkaar fysiek ontmoeten weer mogelijk was op veel plaatsen tal van bijeenkomsten zijn georganiseerd, zoals Sportcafés. Bij de meeste thema's wordt melding gemaakt van een aantoonbare toename in de samenwerking (zie volgende paragraaf).

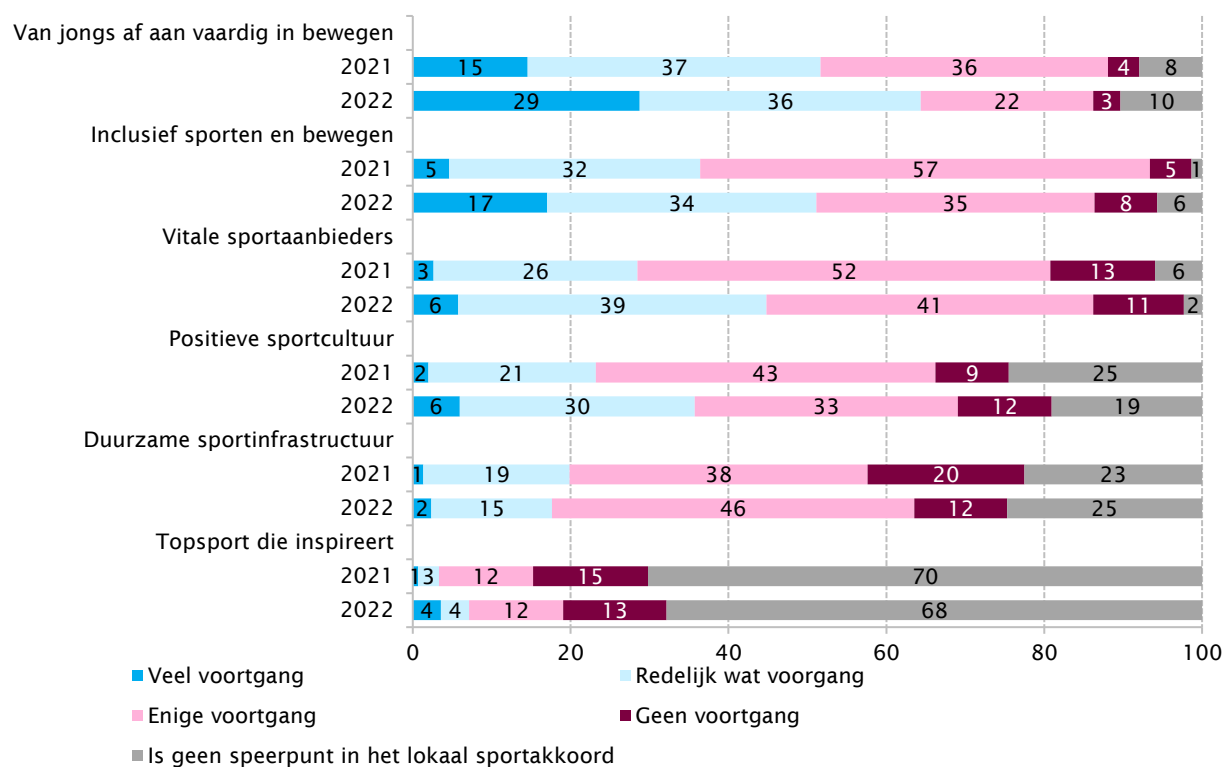
Dit is een duidelijk voorbeeld van een opbrengst die wijst op een verandering in de lokale context. De vraag is natuurlijk in hoeverre de gevormde netwerken en samenwerking blijvend zijn. Zo zien we nog geen hele grote toename in de vorming van sportraden of -platforms waarin de samenwerking min of meer is geformaliseerd. Het is goed dat binnen kernteams (en breder) wordt nagedacht over hoe de ontstane samenwerking en netwerkvorming kan worden behouden en verder kan worden uitgebouwd. In Leusden is men daar bijvoorbeeld volop mee bezig. Met ondersteuning van een procesbegeleider wordt daar gewerkt aan de oprichting van een sportnetwerk en is een [online platform](#) ontwikkeld. In een kort [filmpje](#) vertelt de voorzitter van het Leusdens Platform Sport en Bewegen hierover.

3.4 Opbrengsten per thema

Vitale sport- en beweegaanbieders, Inclusief sport en bewegen en Jong vaardig in bewegen zijn bij vrijwel alle lokale sportakkoorden speerpunten. Positieve sportcultuur is dat bij ruim 80 procent (vorig jaar nog 75%) en Duurzame sportinfrastructuur bij drie kwart (23%). Topsport is slechts in 37 procent van de lokale sportakkoorden een speerpunt. Dat is wel iets meer dan een jaar geleden (toen 30%).

Op alle thema's behalve Topsport en Duurzame infrastructuur geven aanzienlijk meer kernteams dan vorig jaar aan dat er redelijk wat of veel voortgang is (zie figuur 3.4). De grootste toename is bij Vitaal: gaf in 2021 29 procent van de respondenten aan dat er redelijk wat of veel voortgang op het thema was, nu is dat 43 procent - een verschil van 14 procentpunt. Bij Inclusief is dat 12 procentpunt: van 37 procent naar 49 procent. Positief en Jong vaardig zijn allebei 10 procentpunt gestegen. Positief is gestegen van 23 naar 33 procent en Jong vaardig van 52 naar 62 procent. Dit laatste thema is daarmee, net als vorig jaar, de nummer één in gerapporteerde voortgang, gevolgd door Inclusief met 49 procent en Vitaal met 43 procent.

Figuur 3.4 Voortgang op de ambities of doelen van het sportakkoord, volgens kernteams (in procenten) in 2021 (n=157) en 2022 (n=91)

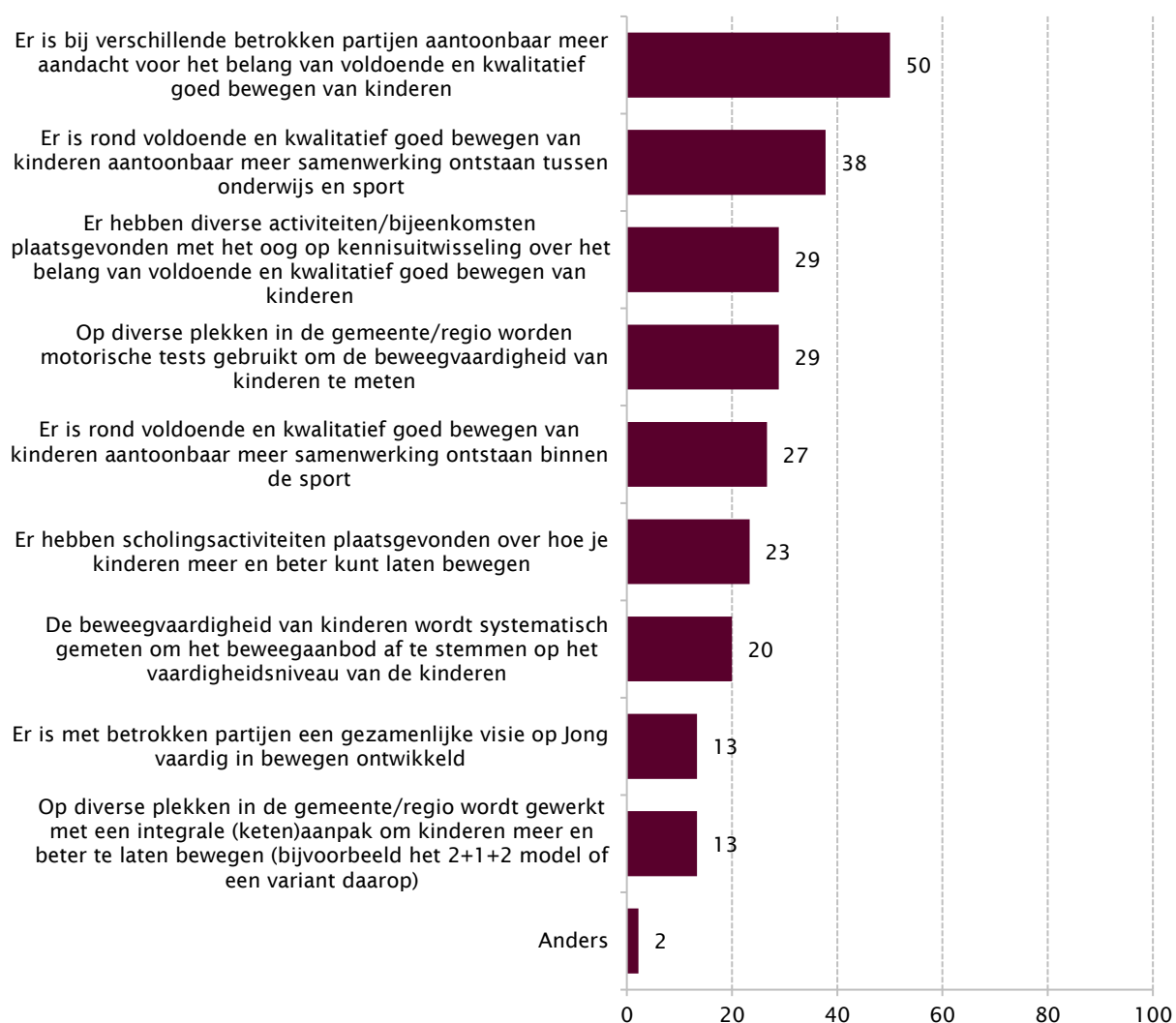
Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2021 en 2022.

Jong vaardig in bewegen

Zoals hierboven aangegeven wordt van alle thema's voor Jong vaardig in bewegen de meeste voortgang gerapporteerd. In figuur 3.5 wordt weergegeven tot welke concrete resultaten dat heeft geleid. De helft van de respondenten geeft aan dat betrokken partijen aantoonbaar meer aandacht hebben voor het thema. Ook hebben in bijna een derde van de gemeenten (29%) activiteiten of bijeenkomsten plaatsgevonden met het oog op kennisuitwisseling en zijn in 23 procent van de gemeenten scholingsactiviteiten gehouden. Volgens ruim een derde (38%) is de samenwerking tussen onderwijs en sport aantoonbaar toegenomen en wordt binnen de sport meer samengewerkt (27%). In 29 procent van de gemeenten wordt gewerkt met motorische tests.

Opvallend is dat er slechts bij 13 procent sprake is van integrale (keten)aanpak. Daaruit kan worden opgemaakt dat, hoewel er steeds meer samenwerking is tussen sport en onderwijs, nog lang niet overal op een integrale wijze wordt gewerkt aan de verbetering van de motorische vaardigheid van kinderen. Daar is dus nog veel winst te behalen. Een goed voorbeeld van een gemeente waar al wel zo'n integrale aanpak is ontwikkeld is Arnhem. Bijlage 1 bevat een beschrijving van het programma 2+1+2 dat in Arnhem al enige tijd draait.

Figuur 3.5 Behaalde resultaten bij het thema Jong vaardig in bewegen, volgens kernteams (in procenten, n=91)

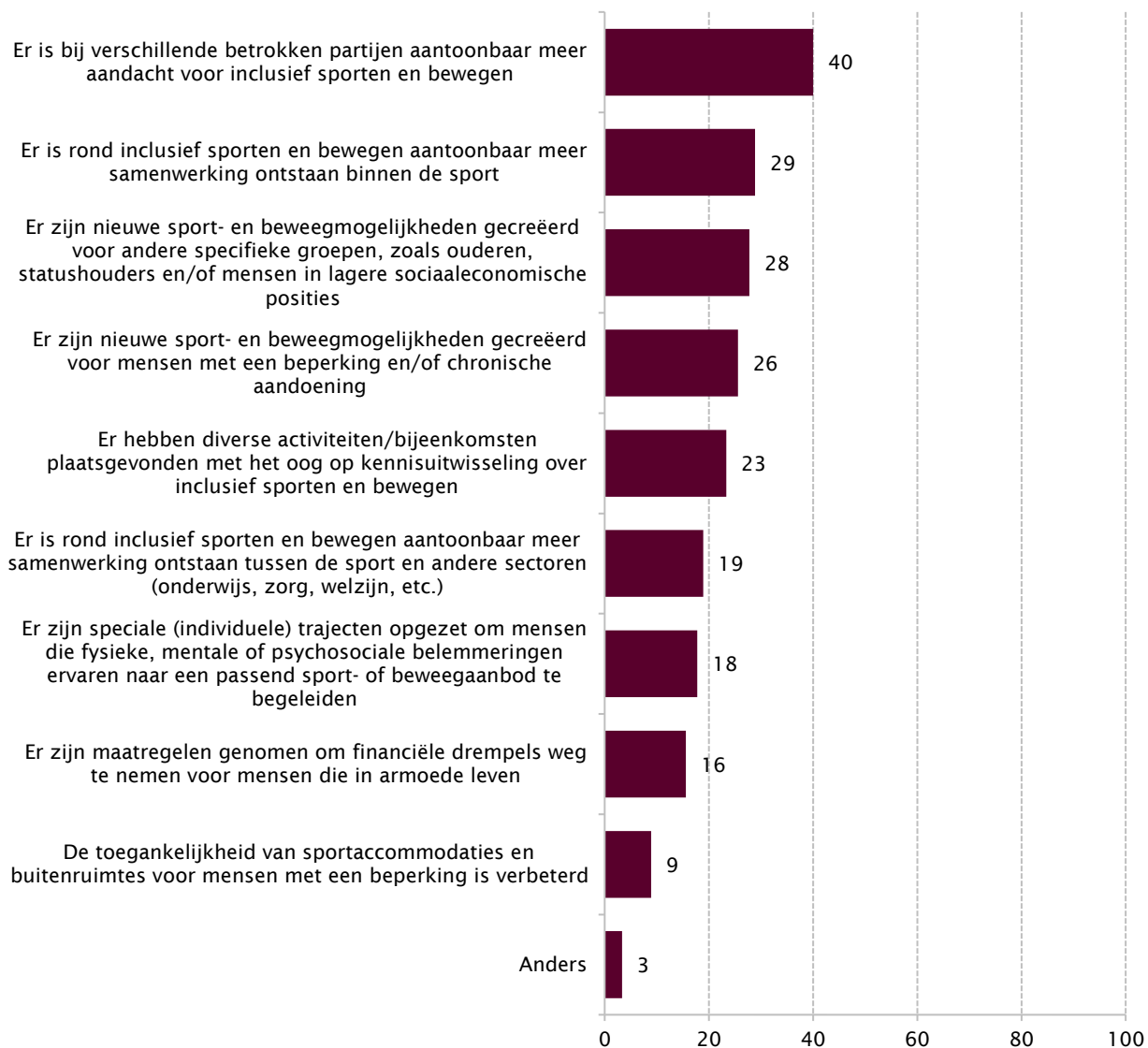

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2022.

Inclusief sporten en bewegen

Bij het thema Inclusief sporten en bewegen wordt vooral een toename in de aandacht voor dit thema (40%) en in de samenwerking binnen de sport (29%) aangegeven (zie figuur 3.6). Tussen sport en andere sectoren is minder samenwerking ontstaan (19%). In een kwart van de gemeenten (26%) zijn meer sport- en beweegmogelijkheden gecreëerd voor mensen met een beperking en in 28 procent voor andere speciale doelgroepen (zoals ouderen, stathouders, mensen in een lagere sociaaleconomische positie).

Figuur 3.6 Behaalde resultaten bij het thema Inclusief sporten en bewegen, volgens kernteams (in procenten, n=91)

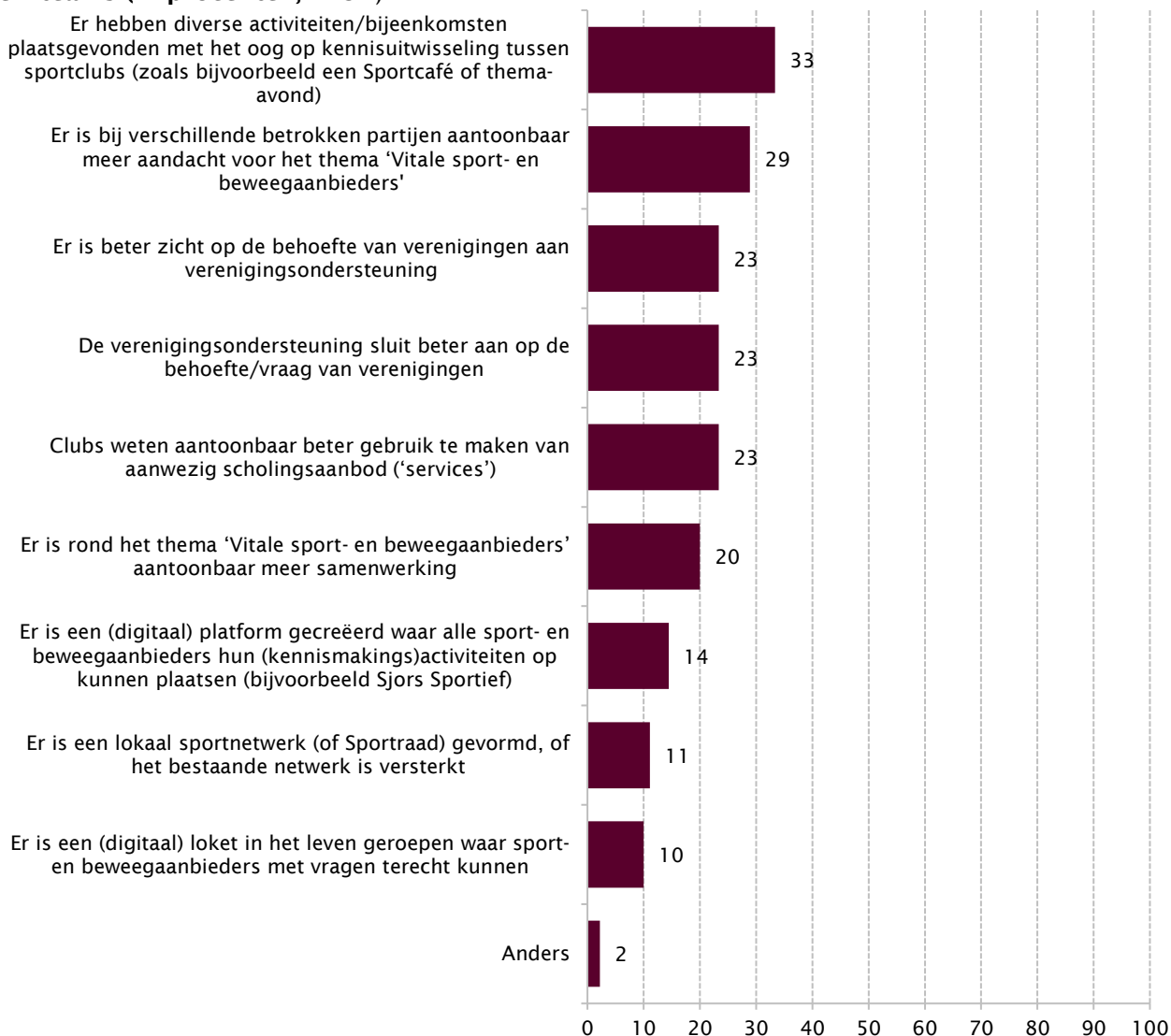

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2022.

Vitale sport- en beweegaanbieders

In bijna een derde van de gemeenten (29%) hebben betrokken partijen meer aandacht voor het thema Vitale sport- en beweegaanbieders en hebben activiteiten of bijeenkomsten over het thema plaatsgevonden (33%) (zie figuur 3.7). 11 procent van de respondenten meldt de oprichting van een sportnetwerk of sportraad. Ongeveer een kwart (23%) geeft aan dat er meer zicht is op de behoeften van verenigingen, dat de clubondersteuning beter aansluit op de behoefte (23%), en dat clubs beter gebruik weten te maken van het aanwezige scholingsaanbod ('services') (eveneens 23%).

Figuur 3.7 Behaalde resultaten bij het thema Vitale sport- en beweegaanbieders, volgens kernteams (in procenten, n=91)

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2022.

Positieve sportcultuur

In vergelijking met bovenstaande thema's vallen de resultaten bij Positieve sportcultuur nog wat tegen (zie figuur 3.8). Wel is in een kwart van de gemeenten (24%) meer aandacht voor dit thema bij betrokken partijen. Daar zullen de rond dit thema georganiseerde activiteiten en bijeenkomsten aan bij hebben gedragen (23%). Er is sprake van enige toename in de samenwerking (18%). In een op de vijf gemeenten (20%) wordt gestimuleerd dat sportaanbieders aan de basisnormen voor sociale veiligheid voldoen.

Figuur 3.8 Behaalde resultaten bij het thema Positieve sportcultuur, volgens kernteams (in procenten, n=91)

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2022.

Duurzame sportinfrastructuur

Zoals hierboven al bleek, is vanuit de lokale sportakkoorden weinig voortgang geboekt op het thema Duurzame sportinfrastructuur, ook niet in aandacht voor het thema. Voor de drie speerpunten van dit thema - verduurzaming van sportaccommodaties, beweegvriendelijke omgeving en bevorderen van multifunctioneel gebruik van sportaccommodaties - worden dan ook weinig concrete resultaten gemeld. Dat valt mogelijk te verklaren doordat dit geen onderwerpen zijn waar kernteams zich mee bezighouden. Het is meestal met name de gemeente die dat doet. Het beschikbare uitvoeringsbudget is in de meeste gevallen ook in de verste verte niet toereikend voor de investeringen die hiervoor nodig zijn.

Alleen op het gebied van het beweegvriendelijk maken van de openbare ruimte (9%) en het creëren van sport- en beweegmogelijkheden in de openbare ruimte (13%) worden enige resultaten gemeld. Volgens drie kwart van de respondenten (67%) heeft het sportakkoord er wel aan bijgedragen dat het thema sport en bewegen in de openbare ruimte (beweegvriendelijke omgeving) meer aandacht krijgt in het gemeentelijke sportbeleid.

Topsport die inspireert

Topsport die inspireert is geen thema dat in veel lokale sportakkoorden is opgenomen. Kernteams houden zich hier zelden mee bezig. Topsport en talentontwikkeling zijn doorgaans geen thema's in gemeentelijk sportbeleid. Datzelfde geldt voor (top)sportevenementen. Alleen grotere steden en enkele provincies hebben hier beleid op. Op deze onderwerpen zijn dan ook nauwelijks resultaten geboekt.

4. Succesfactoren en knelpunten

Op basis van de uitkomsten van de vragenlijst en de casestudies hebben we de belangrijkste bevorderende en belemmerende factoren op een rij gezet. Ook hebben we de deelnemers van de werksessie met vertegenwoordigers van vier casegemeenten hiernaar gevraagd. Zij gaven aan deze factoren te herkennen. In de werksessie is ook besproken welke lessen we hieruit kunnen trekken en wat daarom belangrijk is mee te nemen in het vervolg op het sportakkoord. In dit hoofdstuk presenteren we de uitkomst van deze verdiepende analyse.

4.1 Bevorderende factoren

Wanneer we alles overzien, kunnen we factoren benoemen die hebben bijgedragen aan de lokale opbrengsten van het Nationaal Sportakkoord. Per factor geven we aan wat hier het ‘werkend mechanisme’ is dat heeft bijgedragen aan de opbrengsten van de lokale sportakkoorden en wat daarbij eventueel belangrijke aandachtspunten of voorwaarden zijn.

Het Nationaal Akkoord als raamwerk

De eerste factor is dat de meeste thema’s van het Nationaal Sportakkoord een goed uitgangspunt boden voor de lokale akkoorden. Dit geldt niet voor de thema’s Duurzame sportinfrastructuur en Topsport die inspireert. De andere thema’s die in het Nationaal Sportakkoord centraal staan, zijn in veel gemeenten opgepikt, vaak aangevuld met gezonde leefstijl/preventie.

De sportformateur

De sportformateurs hebben in de beginfase een uitermate belangrijke rol gespeeld als aanjagers van de samenwerking. Het beschikbaar stellen van budget voor het aanstellen van een sportformateur heeft dus goed gewerkt.

Beschikbaarheid uitvoeringsbudget

De beschikbaarheid van een uitvoeringsbudget is een belangrijke motor geweest voor partijen om samen te gaan werken. Algemene overeenstemming bestaat daarom over het belang om dit budget op te nemen in het sportakkoord 2.0. Het uitvoeringsbudget bood met name allerlei extra mogelijkheden om initiatieven vanuit de lokale gemeenschap te ondersteunen. Die ondersteuning leidde tot extra samenwerking. Wat daarin over het algemeen goed heeft gewerkt is de laagdrempeligheid: geen ingewikkelde procedures voor het indienen van een aanvraag en geen bureaucratie rompslomp achteraf bij de verantwoording. De snelheid waarmee kernteams de aanvragen in behandeling namen, een besluit namen over aanvragen en aanvragen afhandelden was ook van belang.

Deze constatering sluit aan bij wat Van der Steen et al. (2021) stellen over ‘ondersteunende systemen’. Bestaande systemen (zoals financiële regelingen, verantwoordings- en controlesystemen) zijn vaak niet goed ingericht bij wat zij ‘opgavegericht werken’ noemen. De systemen zijn eerder leidend dan ondersteunend. Daarom is het binnen menig gemeente een goede zet geweest om het uitvoeringsbudget buiten de gemeentelijke financiële subsidieregelingen te houden. Zo kon het kernteam slagvaardig en flexibel opereren. In gemeenten waar de middelen wel via een gemeentelijke subsidieregeling beschikbaar zijn gesteld, zoals in Den Bosch, heeft men ingezien dat dit inderdaad niet de ideale weg is.

Aanstellen lokaal kernteam

Het aanstellen van een kernteam of stuurgroep is een cruciale stap geweest in de uitvoering van de lokale akkoorden. Voor een goed functioneren van die teams of groepen is het wel van belang goed te kijken

naar de samenstelling. De leden moeten goede ‘ambassadeurs’ zijn van de sector die zij vertegenwoordigen. Dit betekent dat ze goed moeten weten wat er binnen hun sector speelt en dat ze een goed netwerk moeten hebben. Tegelijk moeten ze in staat zijn te denken en handelen vanuit het grotere belang en niet enkel de belangen van de eigen sector voorop willen stellen.

Veel kerngroepleden doen hun werk als vrijwilliger of naast hun reguliere werkzaamheden. Dat betekent vaak dat ze beperkte tijd hebben. Belangrijk is daarom om zorg te dragen voor een goede ondersteuning, bijvoorbeeld bij de administratieve afhandeling van de projectaanvragen.

Gelijkwaardigheid

Minder tastbaar, maar niettemin een belangrijke factor, is dat deelnemende partijen, en kernteams in het bijzonder, als gelijkwaardige partner van gemeenten worden gezien. Dat wordt veelal uitgedragen door te benadrukken dat het sportakkoord ‘niet van de gemeente is, maar van de sport’. Het komt tot uitdrukking in het vertrouwen dat kernteams genieten en de ruimte die zij krijgen om eigen keuzes te maken.

Gelijkwaardigheid en wederzijds vertrouwen zijn belangrijke elementen in samenwerkend besturen. Dit vraagt van gemeenten een zekere terughoudendheid en een andere rolinvulling dan men vaak gewend is. Zelfreflectie op die gewenste terughoudendheid en daar vervolgens naar handelen, droegen bij aan een effectieve inbreng van gemeenten in samenwerkend besturen.

Een enthousiaste en proactieve kartrekker

De uitvoering van het lokale sportakkoord staat of valt met één of meer enthousiaste en proactieve ‘kartrekkers’. Iemand die partijen bij elkaar brengt, vastgelopen samenwerking weer vlot trekt, bij zoveel mogelijk partijen het sportakkoord en de mogelijkheden die dat biedt onder de aandacht brengt, enzovoort. Een ware ‘spin in het web’. Een kartrekker fungeert meestal als voorzitter of coördinator van het kernteam, ziet toe op de uitvoering van activiteiten en projecten en onderhoudt contacten met de gemeente.

Uitvoeringscapaciteit (zoals buurtsportcoaches en verenigingsondersteuners)

De inzet van professionals, zoals buurtsportcoaches, clubkadercoaches en verenigingsondersteuners, is onontbeerlijk. Van belang is dat zij beschikbaar zijn om ondersteuning te bieden aan en waar nodig uitvoeringscapaciteit te leveren voor de verschillende thema’s.

In Arnhem spelen buurtsportcoaches bijvoorbeeld een belangrijke rol in het programma 2+1+2 (zie bijlage 1 voor een uitgebreide beschrijving van dit programma). Zij zijn de schakel naar de sportverenigingen en ontzorgen daarmee zowel sport- en beweegaanbieders als scholen bij het opzetten van naschools sport en beweegaanbod. Dit Arnhemse voorbeeld laat zien dat het belangrijk is dat vakdocenten voldoende uren beschikbaar hebben om het ‘bewegend leren’ (de +1) binnen het onderwijs in te voeren en samen met de buurtsportcoach het naschoolse aanbod te organiseren.

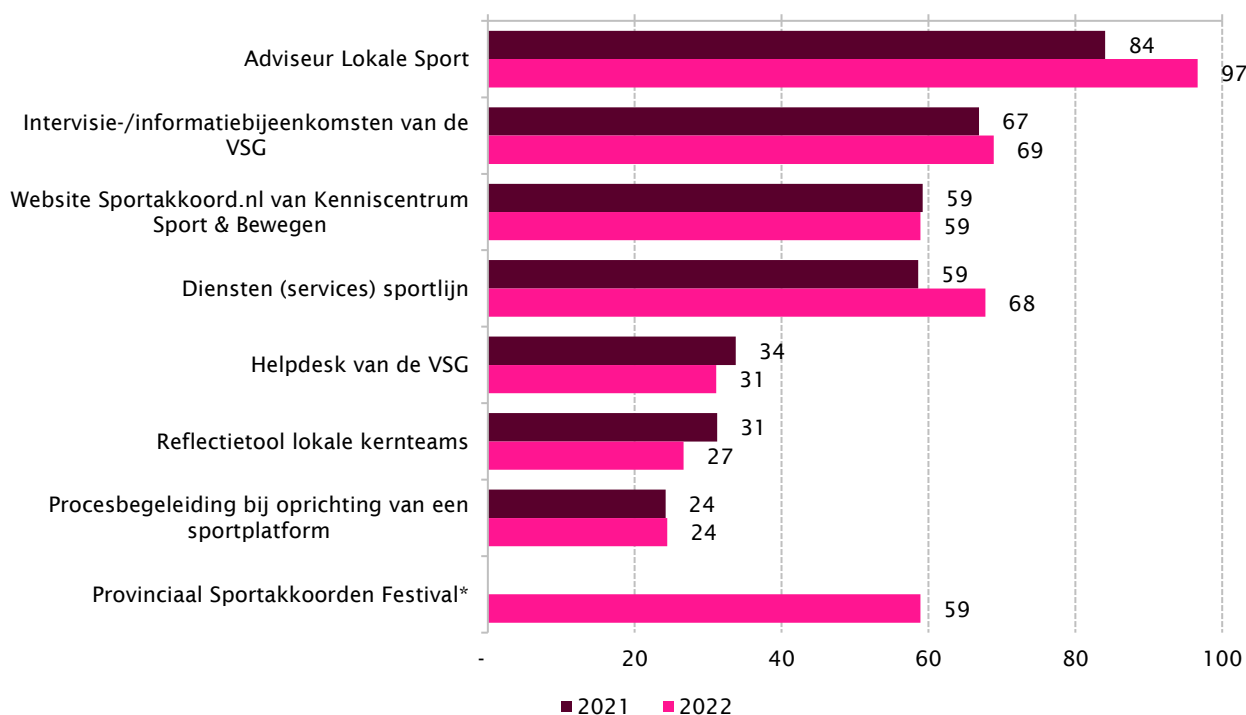
Buurtsportcoaches en/of clubondersteuners spelen een belangrijke rol door sport- en beweegaanbieders en andere partijen te informeren over het lokale sportakkoord en de mogelijkheden om daaraan deel te nemen. Gebleken is dat lang niet alle organisaties daarvan op de hoogte zijn of uit zichzelf actie ondernemen, bijvoorbeeld door een projectaanvraag in te dienen. In Arnhem heeft men daarom in het begin stevig ingezet op communicatie en buurtsportcoaches als ‘ambassadeurs’ van het lokale sportakkoord ingezet. Ook bij het indienen van aanvragen kunnen veel sport- en beweegaanbieders wel wat hulp gebruiken.

Adviseurs Lokale Sport en andere ondersteuning

Over het belang van de Adviseur Lokale Sport verschillen de meningen, zo bleek tijdens de werksessie met vertegenwoordigers van de casegemeenten. Toch is het wel de meest gebruikte vorm van ondersteuning (figuur 4.1) waar de respondenten het meest tevreden over zijn (zie figuur 4.2). Maar de rol die Adviseurs Lokale Sport spelen, verschilt per gemeente. Soms is hun rol groot en maken ze zelfs deel uit van het kernteam. In andere gevallen functioneren de adviseurs meer op de achtergrond.

Deze wisselende rol is niet los te zien van de behoeften van kernteams. De adviseurs spelen met name een rol bij het informeren over en bemiddelen bij het aanvragen van ondersteunende diensten ('services') (zie figuur 4.3).

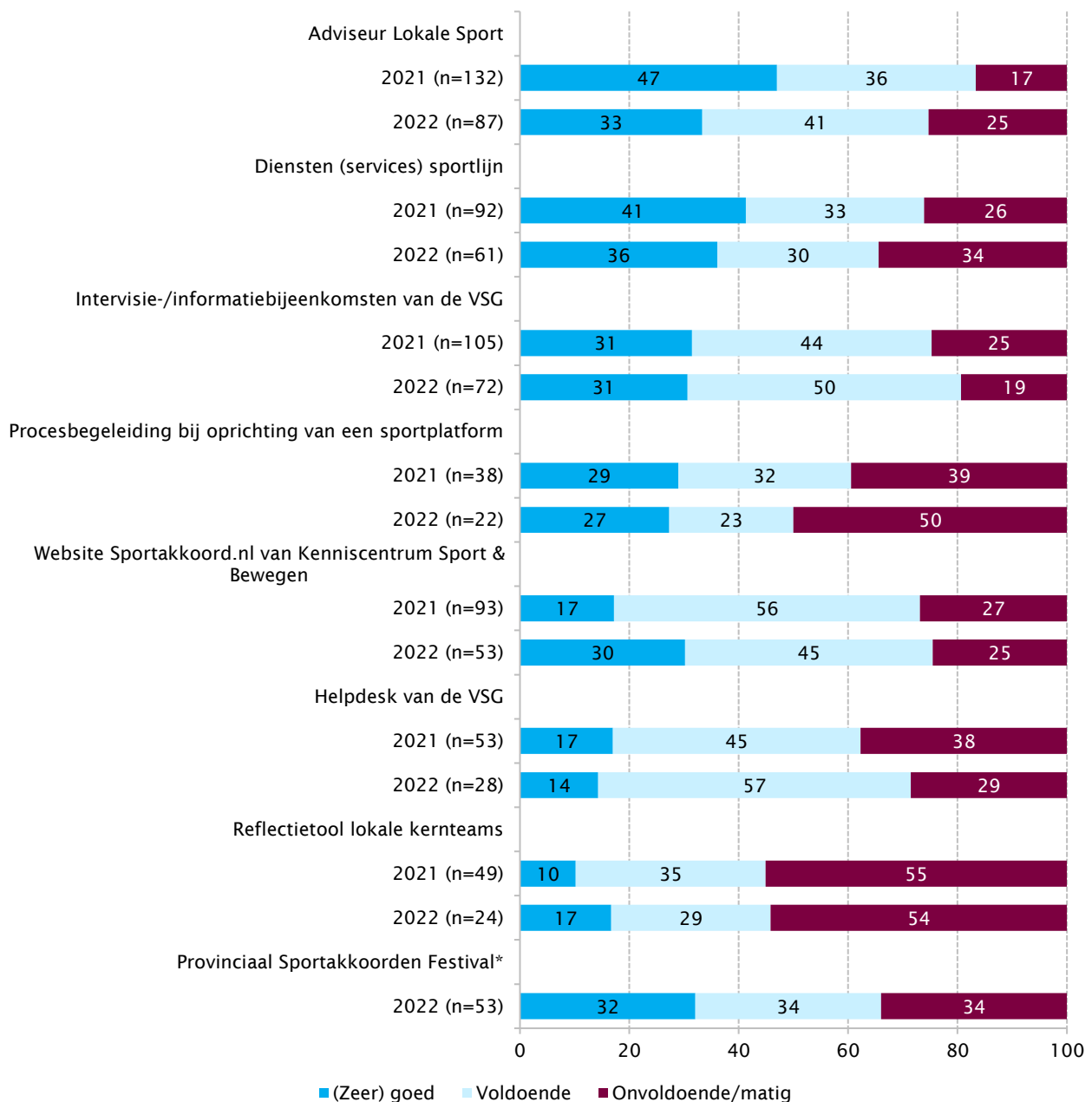
Figuur 4.1 Mate van gebruik van ondersteuning door landelijke organisaties bij het sportakkoord, volgens kerngroepen (in procenten; n =90)

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2021 en 2022.

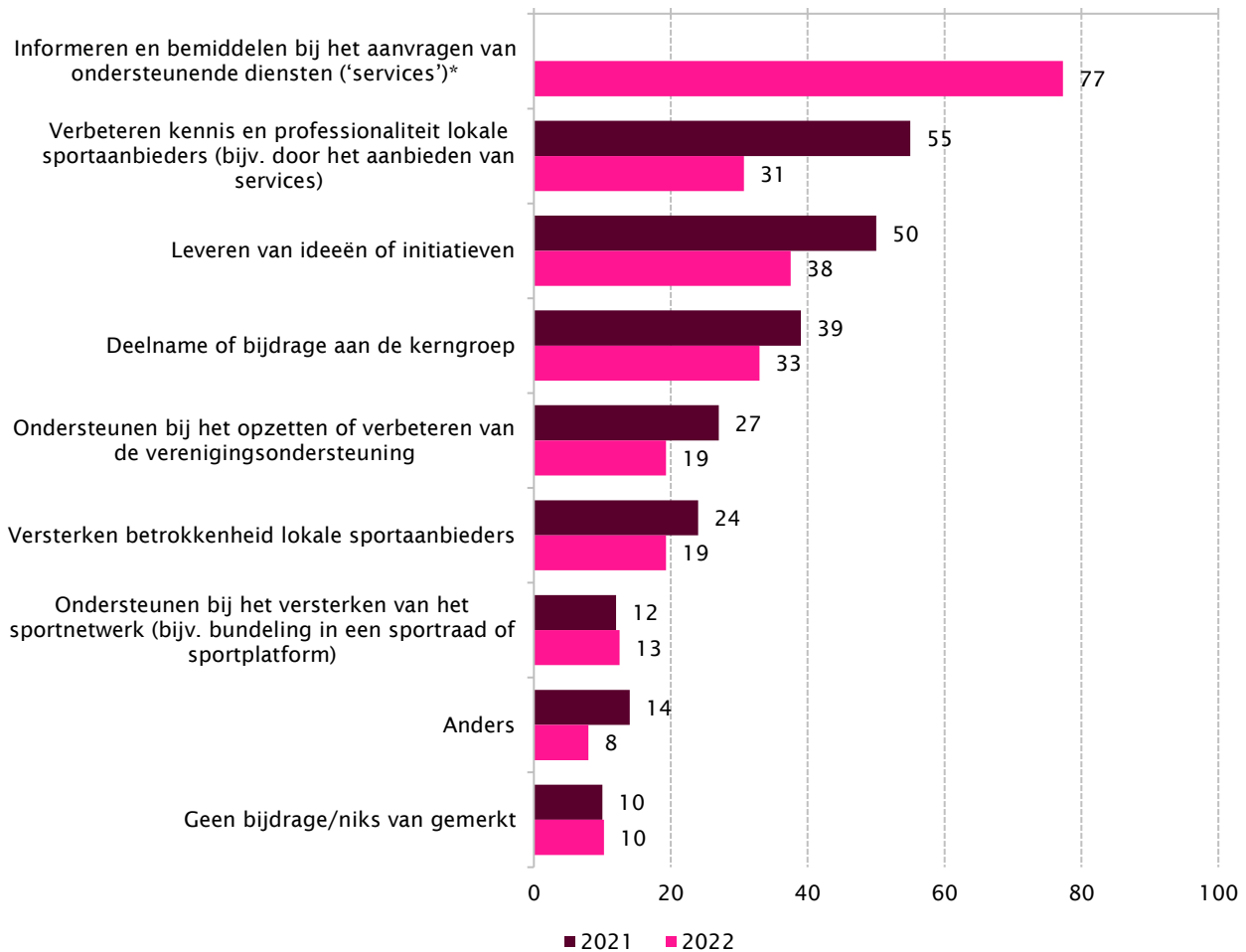
* In 2021 is 'Provinciaal Sportakkoorden Festival' niet uitgevraagd.

Figuur 4.2 Beoordeling van de ondersteuning door landelijke organisaties bij het sportakkoord, volgens kerngroepen (basis = kerngroepen die gebruik maken van betreffende ondersteuningsvorm; in procenten)

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2021 en 2022.
 * In 2021 is 'Provinciaal Sportakkoorden Festival' niet uitgevraagd.

Figuur 4.3 Bijdrage van de Adviseur Lokale Sport bij de uitvoering van het lokale sportakkoord, volgens kerngroepen (in procenten), in 2021 (n=157) en 2022 (n=91)

Bron: Mulier Instituut/VSG, Vragenlijstonderzoek kerngroepen lokale sportakkoorden, oktober 2021 en 2022.
 * In 2021 is 'Informereren en bemiddelen bij het aanvragen van ondersteunde diensten ('services')' niet uitgevraagd.

4.2 Knelpunten

In de vragenlijst waren vragen opgenomen over knelpunten die de uitvoering van het lokale sportakkoord hebben belemmerd. De antwoorden hebben in veel gevallen betrekking op bovenstaande factoren: waar de factor ontbreekt of niet goed functioneert, bijvoorbeeld omdat niet of onvoldoende is voldaan aan de randvoorwaarden, ervaren respondenten dat als knelpunt. Daarmee wordt het belang van deze factoren nog eens onderstreept, zoals een kartrekker, een goed functionerend kernteam, heldere afspraken over het verdelen van budget en voldoende professionele capaciteit. Met name dat laatste wordt regelmatig genoemd.

Waar het uitvoeringsbudget de vorm heeft van een 'subsidieregeling', schrikt dit clubs af vanwege het werk dat een aanvraag met zich meebrengt. Maar ook wanneer het laagdrempelig is gehouden, is dat voor veel sport- en beweegaanbieders niet voldoende. Zo schijft een van de respondenten: *'We hebben het zo simpel mogelijk gehouden, maar toch krijgen we nog erg weinig aanvragen binnen van sportaanbieders (ze geven aan dat ze het te druk hebben met het draaiende houden van de vereniging)'*. Dat onderstreept het belang van ondersteuning voor sport- en beweegaanbieders op dit punt. Een andere respondent wijst terecht op de tijd die dit kost.

Een van de respondenten wijst op een ander risico van de beschikbaarheid van uitvoeringsbudget voor allerlei aanvragen, namelijk dat het leidt tot enorme versnippering. Er wordt langs elkaar heen gewerkt, omdat allerlei organisaties er in de eerste plaats op uit lijken een deel van het budget binnen te slepen. Een respondent wijst op de moeilijkheid dat het sportakkoord wel erg breed is en dat er zoveel partijen bij betrokken zijn.

De antwoorden laten zien dat de uitvoering van het lokale sportakkoord niet overal een succes is geworden. Een belangrijke spelbreker was natuurlijk corona. Dat heeft geleid tot vertraging en 'een verlies aan focus'. Daarom is meer tijd nodig om er met elkaar iets van te maken.

Een groot probleem is de betrokkenheid van partijen, en dan met name de sport- en beweegaanbieders, en het ontbreken van een gevoel van eigenaarschap. Een respondent verwoordt dit als volgt:

'Betrokkenheid!! Het idee van een sportakkoord is heel goed, het samen werken aan een sterke positie van de sport. Helaas blijkt in de praktijk dat vrijwilligersorganisaties hier maar moeilijk aan toe komen, zeker als het de eigen organisatie niet direct voordeel oplevert. Een akkoord als deze leunt teveel op professionele krachten, terwijl de omgeving hier (nog) niet op is ingericht. Er is een ander besef nodig bij de vrijwilligersorganisaties dat zij aan het roer mogen staan, maar dat dit wel inzet en betrokkenheid vraagt.'

Veel respondenten geven aan dat het voor verenigingen erg lastig is om aan te haken. Ze worden in beslag genomen door het draaiende houden van de organisatie, zoals het vinden en behouden van vrijwilligers: *'verenigingen hebben vrij veel zorgen over het vinden en behouden van vrijwilligers en het kunnen organiseren van het basisaanbod. De energie om aan andere zaken te werken is voor sommigen beperkt'*.

5. Slotbeschouwing en vooruitblik

5.1 De basis is gelegd, het oogsten is begonnen

We concludeerden in vorige rapportages dat door het Nationaal Sportakkoord veel waardevols in gang is gezet, met name op het gebied van samenwerking. De basis is gelegd, maar het heeft meer tijd nodig om daar de vruchten van te kunnen plukken en te 'oogsten' door zaken te borgen. Twee factoren hebben vooral veroorzaakt dat het oogsten op zich laat wachten:

- 1) Door corona is vertraging opgetreden en is de betrokkenheid van partijen (met name sportverenigingen) afgenomen.
- 2) De nieuwe werkwijze van 'samenwerkend besturen' kost tijd om zich goed te ontwikkelen. Kernteams moeten worden samengesteld en moeten op zoek naar hoe zij hun rol in kunnen vullen en kunnen komen tot plannen en afspraken over de verdeling van budgetten en wie wat gaat doen. Verder moeten gemeenten wennen aan hun nieuwe rol, waarin zij niet langer de centrale actor zijn bij het ontwikkelen van sport- en beweegbeleid. De communicatie over het lokale sportakkoord moet worden georganiseerd. En tot slot moet dit bij betrokken partijen leiden tot nieuwe acties, in aanvulling op hun reguliere werk of aanbod. Dit zijn allemaal zaken die (veel) tijd vragen.

Deze rapportage lijkt erop te wijzen dat een keerpunt is bereikt en dat men nu op veel plekken is begonnen met oogsten wat is gezaaid in de eerste jaren dat lokale sportakkoorden van kracht waren. Vrijwel alle betrokkenen zijn van mening dat een Sportakkoord 2.0 het huidige sportakkoord moet vervolgen. Sinds enkele maanden is bekend dat dit vervolg er komt. Een 'Implementatieteam Sportakkoord 2.0', bestaande uit vertegenwoordigers van de 'vierhoek' (Ministerie van VWS, NOC*NSF, VSG en POS), aangevuld met deskundigen van Kenniscentrum Sport & Beweging en het Mulier Instituut, is aan de slag om dit vervolg vorm te geven. Dit implementatieteam maakt gebruik van de lessen uit de monitoring van het Nationaal Sportakkoord, zoals de beschreven succesfactoren in hoofdstuk 4.

Het pleidooi van veel betrokkenen is om vooral niet te veel nieuwe dingen te gaan doen, maar voort te gaan op ingeslagen wegen. En daarbij vooral vast te houden aan de 'vrij' te besteden uitvoeringsgelden en aan de vrijheid om zelf keuzes te maken en eigen accenten te leggen in het lokale sportakkoord.

We kunnen concluderen dat de meeste thema's (pijlers) lokaal zijn opgepakt en dat het zinvol lijkt om deze voort te zetten. Uitzonderingen zijn Duurzame sportinfrastructuur en Topsport die inspireert. De meeste kernteams houden zich niet met deze thema's bezig. Dat roept de vraag op of het zinvol is deze mee te nemen in het volgende sportakkoord, althans waar het de lokale implementatie betreft, tenzij een manier wordt gevonden waardoor lokale kernteams deze thema's wel oppakken. Bijvoorbeeld door Topsport die inspireert meer in te steken vanuit (een brede invulling van) talentontwikkeling. Of door Duurzame sportinfrastructuur te integreren met andere thema's, zoals toegankelijkheid van sportaccommodaties vanuit het perspectief van Inclusief sporten en bewegen.

5.2 Aandachtspunten voor het vervolg

We vroegen respondenten van de vragenlijst of zij tips of opmerkingen hebben voor het vervolg van de lokale sportakkoorden. Deelnemers van de werksessie hebben daar ook input voor aangedragen. Veel tips en opmerkingen voor het vervolg sluiten aan op de in het vorige hoofdstuk beschreven succesfactoren.

Uitvoeringsbudget

De beschikbaarheid van een uitvoeringsbudget is belangrijk geweest. Gemeenten doen er goed aan de verdeling hiervan over te laten aan het kernteam, die het budget op een flexibele en vooral laagdrempelige wijze beschikbaar kan stellen aan nieuwe initiatieven die passen bij de opgaven van het lokale sportakkoord.

Daarbij is het wel zaak meer oog te hebben voor samenhang en duurzaamheid. Bij samenhang gaat het bijvoorbeeld om voorkomen dat allerlei losse en eenmalige projecten ontstaan. Een respondent wijst erop dat voor borging of om projecten structureel te maken meer nodig is dan enkel een voortzetting van het sportakkoord. De thema's moeten daarvoor worden ingebed in het reguliere beleid van de gemeente en van daaruit worden gefinancierd. Sportakkoordgelden zijn daar vooral een aanvulling op.

Volgens een van de respondenten zou het goed zijn het uitvoeringsbudget voor meerdere jaren (bijvoorbeeld de gehele looptijd van het Nationaal Sportakkoord 2.0) ter beschikking te stellen. Dat biedt lokale kernteams meer mogelijkheden het budget flexibel in te zetten. Nu moeten gelden soms worden 'overgeheveld' naar een volgend jaar, wat allerlei extra werk en administratie met zich meebrengt.

Overigens geven veel respondenten aan dat ze (te) laat worden geïnformeerd over het voortzetten van de regeling na 2022. Het is voor gemeenten en kernteams lastig om daar tijdig op in te spelen. Dit zorgt voor onzekerheid.

Kernteam

Het zou helpen als een duidelijke richtlijn wordt ontwikkeld voor de rol en functie van een kernteam of stuurgroep. Daarin moet ook staan wat een goede samenstelling van zo'n team of groep is, hoe zij richting kunnen geven aan een lokaal sportakkoord en hoe zij daar ondersteuning bij kunnen krijgen.

Kartrekker(s)

Bied kartrekkers meer ondersteuning, is een andere tip. Het gaat dan bijvoorbeeld om ondersteuning bij (mogelijkheden tot) kennisuitwisseling en scholing. Diverse respondenten pleiten ervoor om vanuit de nieuwe regeling de aanstelling van een lokale kartrekker te faciliteren. Bij veel - met name kleinere - gemeenten ontbreken hiervoor de financiële middelen en/of is het uitvoeringsbudget hiervoor ontoereikend.

Uitvoeringscapaciteit

Over het belang van voldoende menskracht om de uitvoering ter hand te nemen of projecten te ondersteunen, is al het nodige gezegd. Respondenten geven hierover de volgende tips:

- Koppel de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC) aan het Nationaal Sportakkoord, zodat beter gestuurd kan worden op de inzet van buurtsportcoaches bij het lokale sportakkoord.
- Bied (professionele) begeleiding bij de implementatie van (erkende) interventies.
- Zorg voor (betaalde) menskracht voor uitvoering door sportaanbieders.
- Maak een handreiking over hoe professionele inzet (beter) kan worden benut.

Ondersteuning

Voor de ondersteuning vanuit de implementatielijnen worden de volgende suggesties gedaan:

- Maak een makkelijk hanteerbaar monitoring- en evaluatieformat.
- Bied scholing aan over hoe bepaalde doelgroepen met afstand tot sport en bewegen bereikt kunnen worden en over de samenwerking tussen sport en zorg.
- Geef meer bekendheid aan services. Bied ook de mogelijkheid deze zelf te regelen, zonder tussenkomst van Adviseurs Lokale Sport.

- Deel *good practices* en succesverhalen. Geef duidelijk weer hoe die in elkaar zitten, wat de uitgangspunten zijn en wat de randvoorwaarden zijn om ze goed te implementeren. (Zie het voorbeeld van 2+1+2 in bijlage 1).

Ten slotte pleiten enkele respondenten voor het samenvoegen van het Nationaal Sportakkoord en het Nationaal Preventieakkoord.

Bronnen

- Emerson, K., Nabatchi, T., & Balogh, S. (2012). An integrative framework for collaborative governance. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 22(1), 1-29.
<https://doi.org/10.1093/jopart/mur011>
- Heijnen, E., & Hoekman, R. (2020). *Gevolgen van de coronacrisis voor het gemeentelijk sportbeleid*. Mulier Instituut.
- Hoogendam, A., & Reitsma, M. (2022). Lokale sportakkoorden: Verschillen in uitvoering en opbengsten verklaard. *Sport & Gemeenten*, 70(1), 68-71.
- Hoogendam, A., Reitsma, M., Pulles, I., & van der Poel, H. (2021). *Voortgang uitvoering lokale sportakkoorden. Zesde voortgangsrapportage Monitor Nationaal Sportakkoord, november 2021*. Mulier Instituut.
- Nafzger, P., Hoogendam, A., & Reitsma, M. (2021). *Adviseurs lokale sport. Onderzoek onder adviseurs lokale sport in het kader van de Monitor Nationaal Sportakkoord*. Mulier Instituut.
- Pulles, I., Reitsma, M., Hoogendam, A., Nafzger, P., & Van der Poel, H. (2020). *Monitor Sportakkoord "Sport verenigt Nederland". Van akkoord naar uitvoering. Voortgangsrapportage november 2020*. Mulier Instituut.
- Raad voor het Openbaar Bestuur (2020). *Akkoord?! Besturen met akkoorden als evenwichtskunst*.
- Van der Steen, M., Van Delden, M., & Van Schaik, E. (2021). *De opgave aan tafel. De praktijk van werken vanuit maatschappelijke opgaven*. Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB).

Bijlage 1. 2+1+2: een samenwerkingsmodel om de beweegarmoede onder kinderen tegen te gaan

Aanleiding

Het model van 2+1+2 van Sportbedrijf Arnhem wordt gezien als hét beweeginitiatief voor kinderen van het deelakkoord 'Vaardig in bewegen' van het (lokale) sportakkoord.

Een groot deel van de kinderen beweegt te weinig. Ze spelen nauwelijks meer buiten en weten minder de weg naar de vereniging te vinden of vallen daar om verschillende redenen uit. De motorische vaardigheden van kinderen hollen achteruit in vergelijking met vroeger. Daarom werken in Arnhem buurtsportcoaches samen met de gemeente, het onderwijs en sportaanbieders om het beweeginitiatief 2+1+2 in verschillende wijken te implementeren.

Mede dankzij het Nationaal Sportakkoord is er meer aandacht en draagvlak om iets aan de beweegarmoede onder kinderen te doen bij betrokken partijen. Ook bood het (lokale) sportakkoord een laagdrempelige manier om het beweeginitiatief te linken aan overheidsdoelstellingen, waardoor ook andere partijen werden gestimuleerd om mee te werken.

Het model van 2+1+2

Het model zorgt ervoor dat 4- tot 12-jarigen uit het primair onderwijs in totaal vijf uur per week kunnen bewegen. Het model biedt maatwerk, zodat goed kan worden afgestemd op de behoeftes van de jeugd in een bepaalde wijk. De structuur van 2+1+2 dient als kapstok met gezamenlijke doelstellingen, waar alle betrokken partijen hun budgetten, middelen en menskracht op kunnen inzetten, om planmatiger, efficiënter en doelgerichter te werken. Zo ontstaat samenhang, continuïteit en een win-winsituatie voor alle betrokkenen.

'Door goed samen te werken ben je doelgerichter bezig met wat je aanbiedt en meer gefocust om te kijken wat nou echt nodig is.' (Kars Deutekom, Programmamanager Bewegen, Gezondheid en Sport bij Sportbedrijf Arnhem)

Een Bewegteam voert de organisatie van het beweegprogramma uit. In sommige Bewegteams zitten meerdere vakdocenten van scholen, in andere zit één vakdocent van een school en in sommige Bewegteams zitten partners uit de wijk, zoals een jongerenorganisatie, een sportvereniging, een sociaal wijkteam, enzovoort.

Alle Bewegteams zorgen ervoor dat de kinderen vijf uur kunnen bewegen. Elke week voert de vakdocent de '2' uit, waarbij de kinderen twee uur lang kwalitatief goed bewegingsonderwijs krijgen in een pedagogisch veilig klimaat, gericht op de brede motorische ontwikkeling. Het Bewegteam, de buurtsportcoach en de school voeren de '+1' uit: de kinderen krijgen één uur extra bewegen binnen het schoolcurriculum, gericht op meer en beter leren bewegen. Alle professionals zetten gezamenlijk in op de '+2', waarbij de kinderen elke week twee uur naschoolse beweegactiviteiten aangeboden krijgen rondom de school.

De rol van de buurtsportcoach

De buurtsportcoach en vakleerkracht trekken en coördineren samen het Bewegteam. Voor een goede samenwerking binnen het Bewegteam is goede communicatie en een duidelijke rolverdeling nodig. De rol van de buurtsportcoach is initiëren, partners verbinden en het naschoolse beweegaanbod coördineren.

De werkzaamheden van de buurtsportcoach bij de uitvoering van 2+1+2 verschillen per wijk. Dat komt met name door de partners die in het Bewegteam zitten en betrokken zijn bij de organisatie van het programma en doordat de vraag en behoeften per wijk verschillen. De buurtsportcoach ontwikkelt nauwe banden met partners van het Bewegteam, waardoor het makkelijker is om de naschoolse beweegactiviteiten te organiseren. Buurtsportcoaches geven soms zelf het naschoolse beweegaanbod, naast de vakdocenten.

De vakdocenten en de buurtsportcoaches werken samen bij de invulling en de uitvoering van het beweeginitiatief. De vakdocenten staan het dichtst bij de kinderen, waardoor een goede samenwerking tussen de buurtsportcoaches en de vakdocenten essentieel is om de kinderen te bereiken. De naschoolse activiteiten kunnen door de buurtsportcoach op vele manieren worden ingevuld. Daarom is het belangrijk om te kijken wat de behoeftes zijn en hoe naschoolse beweegactiviteit daaraan kan bijdragen. Dat kan betekenen dat het aanbod verschilt van het reguliere bewegingsonderwijs.

‘Zonder een goede samenwerking redden we het niet. We hebben elkaars krachten en mogelijkheden nodig om de kinderen in beweging te krijgen en te houden. Juist die samenwerkingen tussen vakleerkracht en buurtsportcoach zorgt ervoor dat we dingen van de grond krijgen.’ (Tom van Laar, vakdocent)

De rol van de vakdocent

De invulling van de 2+1+2 verschilt per school. Als vakdocent ben je erg autonoom in wat je aanbiedt aan de leerlingen. Daarnaast biedt de structuur van het beweeginitiatief overzicht. Waar de vakdocent tijd tekortkomt om alle facetten van bewegen aan te leren bij de leerlingen, biedt de naschoolse activiteit een uitkomst. De naschoolse activiteit is niet verplicht. Om ervoor te zorgen dat de leerlingen voor wie de naschoolse activiteit wordt georganiseerd komen, is het belangrijk dat de vakdocent een band opbouwt met de leerlingen. Daarbij is het essentieel dat de vakdocent zichzelf laat zien op de school, bijvoorbeeld tijdens de pauzes en in de lessen, en daarnaast ook betrokken is bij de leerlingen.

Voordelen van het model

Door de structuur van 2+1+2 weet de buurtsportcoach welke programma's er op de scholen lopen, waar de behoefte ligt en welke partners daarbij kunnen helpen. Daardoor wordt de school ontzorgd met de invulling van de naschoolse beweegtijd van het beweeginitiatief.

Het model biedt een landingsplaats voor (sport)verenigingen en -aanbieders op en rondom de school. Het Bewegteam coördineert en ontzorgt daarmee de school(directeur). Bovendien versterkt het model de samenwerking tussen de sportverenigingen en het onderwijs. Het Bewegteam heeft contact met de verenigingen en aanbieders, omdat het team weet waar de behoeftes van de school en de kinderen liggen. Op deze manier brengt het team vraag en aanbod bij elkaar.

Betrokkenen gaan door het lokale sportakkoord meer nadenken over wat ze kunnen doen om de '+2' invulling te geven. Daardoor is bewustwording ontstaan bij het onderwijs en sportaanbieders om samen kinderen meer in beweging te krijgen.

Zelf 2+1+2 implementeren

Wanneer men een samenwerkingsmodel als 2+1+2 wil implementeren, is het volgens programmamanager Kars Deutekom belangrijk dat verschillende bestuurslagen betrokken worden om tot een gezamenlijk plan te komen. Zo creëer je gemeenschappelijke belangen en taal en ervaren betrokkenen een gevoel van eigenaarschap bij het model. Een gezamenlijke visie en een gezamenlijk plan zijn essentieel om

doelgerichter samen te werken en verantwoordelijkheden te delen voor het model. Het kost tijd om een model als 2+1+2 vorm te geven, omdat er geïnvesteerd moet worden in samenwerkingen.

‘Ga met de verschillende bestuurlijke lagen, onderwijs, gemeentes, sportbedrijf om de tafel en maak een gezamenlijk plan, en ga dan pas in het veld. Stapel de middelen en creëer de gezamenlijke taal en kapstok, om daaraan projecten doelgericht te kunnen hangen.’ (Kars Deutekom, Programmamanager Bewegen, Gezondheid en Sport bij Sportbedrijf Arnhem)

Ook is het belangrijk om als buurtsportcoach goed te weten wat het een school kan opleveren en wat het een school kost. Andere scholen die al meedoen kunnen als ambassadeurs worden gebruikt om te laten zien wat het beweeginitiatief is. Daarbij is het volgens Melissa Berkelmans (Buurtsportcoach bij Sportbedrijf Arnhem) belangrijk hoe de buurtsportcoach zichzelf positioneert voordat het beweeginitiatief kan worden geïmplementeerd op een school: *‘Je moet aanwezig zijn, je moet zichtbaar zijn, je moet de school laten zien wat je doet en wat het hen oplevert.’*

Dat wil zeggen dat het voor een buurtsportcoach belangrijk is om te investeren in en relaties op te bouwen met de scholen, andere sportaanbieders, de vakdocenten en andere partners voordat je het model volledig kunt implementeren. Het heeft enige aanlooptijd nodig, want alle partners moeten de meerwaarde zien en ervaren.

Daarom is de samenwerking tussen het sportbedrijf, gemeente, de schoolbesturen en de scholen, de buurtsportcoaches, de vakdocenten en andere betrokkenen erg belangrijk om de implementatie van 2+1+2 succesvol te laten verlopen. Samen streven naar de gezamenlijke doelen is de kern van het succes van het model.

Voor vragen over het beweeginitiatief kun je terecht bij Kars Deutekom, Programmamanager Bewegen, Gezondheid en Sport bij Sportbedrijf Arnhem (kars.deutekom@sportbedrijfarnhem.nl).

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl